

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Řekové v Čechách po roce 1948

Denisa Konstantinidisová

© 2019 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Denisa Konstantinidisová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Řekové v Čechách po roce 1948

Název anglicky

Greeks in the Czech Republic since 1948

Cíle práce

Práce se věnuje Řekům vyskytujícím na českém území od roku 1948, ale také např. těm, co tu prožili své dětství a později se repatriovali do Řecka. V práci jsou uskutečněny rozhovory s respondenty, čímž byly získány odpovědi na výzkumné otázky, které se týkají jejich výskytu zde. Jak se cítí a cítily různé generace Řeků na území Čech? Jak se s generacemi mění pohled na jejich řecký původ? Udržují si stále svoji identitu? Dodržují řecké tradice? Jaké mají vzpomínky na své dětství? Touží se vrátit do země svého původu? Umí plynně řecky? Stýkají se v řeckých komunitách?

Metodika

Pro zpracování této práce jsou použity metody sběru dat a informací. Zdrojem získaných informací pro teoretickou část jsou odborné knihy a závěrečné práce zaměřené na tuto problematiku. Praktická část sběru dat je získána z obou hledisek – kvantitativního a kvalitativního. Technikou sběru dat je dotazník, převážně s otevřenými otázkami, který umožňuje získat určité statistické údaje a zároveň nechat respondentům prostor se samovolně vyjádřit. Další technikou jsou polostandardizované rozhovory, které umožní usměrnit diskuzi a zároveň zanechávají respondentovi volnost ke svému vyjádření.

Doporučený rozsah práce

30-40

Klíčová slova

migrace, Řekové, Řecko, Československo, válka, komunismus, kultura, tradice, generace

Doporučené zdroje informací

BOTU, Antula a Milan KONEČNÝ. Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989. Praha: Řecká obec Praha, 2005. ISBN 80-239-5462-8.

DOSTÁLOVÁ, Růžena, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. Řecko. Praha: Libri, 2002. Stručná historie států. ISBN 80-727-7110-8.

ERIKSEN, T. H. *Etnicita a nacionalismus : antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. ISBN 978-80-7419-053-7.

KONSTANTINOS, Tsivos, 2012. Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému. Praha. ISBN 978-80-7363-439-1. Dizertace. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.

KRÁLOVÁ, Kateřina a Konstantinos TSIVOS. Vyschly nám slzy–: řečtí uprchlíci v Československu. Praha: Dokořán, 2012. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-416-2.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Ing. Martin Slaboch, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 31. 1. 2019

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 5. 2. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 28. 02. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Řekové v Čechách po roce 1948" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 13. 3. 2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu práce Mgr. Ing. Martinovi Slabochovi, Ph.D za optimismus, který mi dokázal předat v souvislosti s tématem této práce a za rady, které práci pomohly nasměrovat správným směrem. Zároveň chci velice poděkovat respondentům, kteří obětovali svůj čas pro poskytnutí rozhovorů, které se týkaly mnohdy i obtížných chvil jejich života.

Řekové v Čechách po roce 1948

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje Řekům, kteří žijí v České republice od roku 1948. Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se zabývá příčinami migrace Řeků do tehdejšího Československa, tedy otázkou 2. světové války, občanské války a dále diktátorského režimu v 60. letech, po jehož pádu se Řekové začali vracet do Řecka. Druhá část práce se skládá z vlastních výzkumů. Prvním z nich je dotazník určený většinovému českému obyvatelstvu a zabývající se informovaností Čechů o původu řecké menšiny v ČR. Dalším a hlavním výzkumem jsou rozhovory s Řeky, kteří zde odmala žili či stále žijí. Výzkum získal rozmanité odpovědi, které zachytily stále nejistou identitu „českých“ Řeků. Práce tak vyhodnotila výpovědi osob, které dopomohly k hlubšímu porozumění dané menšiny a zároveň odhalila možnosti dalšího studia k tomuto tématu.

Klíčová slova: Československo, generace, komunismus, kultura, migrace, Řecko, Řekové, tradice, válka

Greeks in the Czech Republic since 1948

Abstract

This bachelor thesis is focused on Greek citizens who have lived in the Czech Republic since year 1948. This thesis is divided into two parts. Theoretical part is focused on reasons why Greek people migrated to former Czechoslovakia, therefore it's about the World War II., the Civil War and the dictatorship in '60s. After the regime was shut down, Greeks came back to Greece. The second part is divided into two additional parts according to researchers. The first research is focused on most of the Czech citizens who are interested in knowledge of Czech people about the Greek minority living in the Czech Republic. The next and most important research is about interviews with Greeks who used to live here or still do. The research has received multiple responses that have captured the still uncertain identity of "Czech" Greeks. This bachelor thesis evaluated answers of people who helped to understand this minority deeper and showed the possibilities of other studies about this topic.

Keywords: communism, Czechoslovakia, culture, generation, Greece, Greeks, migration, tradition, war

Obsah

1. Úvod.....	11
2. Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	13
2.3 Literární rešerše.....	16
3. Teoretická východiska	18
3.1 Základní pojmosloví.....	18
3.1.1 Etnicita	18
3.1.2 Národnost a státní příslušnost	18
3.1.3 Nacionalismus.....	19
3.1.4 Menšina.....	19
3.1.5 Migrace, emigrace, imigrace	19
3.2 Řecká otázka 40. let 20. století.....	20
3.2.1 Situace Řecka ve 2. světové válce	20
3.2.2 Občanská válka (1944–1949)	24
3.3 Řecká migrace do Československa	29
3.3.1 Příčiny migrace	29
3.3.2 Příjezd a umístění řeckých dětí	30
3.3.3 Příchod dospělých.....	31
3.4 Řecký vývoj po válce a nástup diktatury	32
3.4.1 Vojenská junta u moci	33
3.4.2 Pád vojenské junty	36
3.4.3 Repatriace řeckých emigrantů	37
4. Vlastní práce	40
4.1 Řekové jako národnostní menšina v České republice.....	40
4.1.1 Národnostní menšina	40
4.1.2 Počet Řeků v České republice	40
4.2 Výsledky dotazníku.....	41
4.3 Rozhovory	46
4.3.1 Občanská válka a migrace do Československa.....	46
4.3.2 Život Řeků po přesunu.....	52
4.3.3 Vzpomínky na školní léta	54
4.3.4 Manželství.....	57
4.3.5 Jídlo, tradice a náboženství.....	59
4.3.6 Jazyk	61
4.3.7 Vztahy k Řecku.....	64

4.3.8	Řecké komunity	66
4.3.9	Otázka identity a kulturní rozdíly	68
5.	Výsledky	71
6.	Závěr.....	73
7.	Seznam použitých zdrojů	76
8.	Přílohy	78

Seznam obrázků

Obr. 1 – Rozdělení Řecka do okupačních zón	21
Obr. 2 – Rozmístění řeckých uprchlíků	28

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Seznam respondentů	15
--------------------------------------	----

Seznam grafů

Graf 1 – Věková kategorie respondentů	42
Graf 2 – Pohlaví respondentů	42
Graf 3 – Dosažené vzdělání	43
Graf 4 – Povědomí Čechů o původu řecké menšiny v ČR	43

Seznam příloh

Příloha 1 – Fotografie respondentky Dafne; děti v dětském domově v Unčíně s řeckým učitelem hudby; rok 1951	78
Příloha 2 – Fotografie respondentky Dafne; 5. třída ZŠ v Unčíně; rok 1953	79
Příloha 3 – Fotografie respondentky Dafne; 7. třída ZŠ v Loučné nad Desnou; ročník 1956	79
Příloha 4 – Fotografie respondentky Dafne; Dětský domov Unčín; Maminka respondentky s dětmi	80
Příloha 5 – Fotografie respondenta Andriase; na fotografii jeho tatínek se sestřenicí v dětském domově v Chrastavě; odhadovaný rok 1955	80

Seznam použitých zkratk

apod. – a podobně
 atd. – a tak dále
 atp. – a tak podobně

Zkratky zemí:

ČR – Česká republika
 SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
 USA – Spojené státy americké

Zkratky politických i nepolitických subjektů:

CIA – Central Intelligence Agency (zpravodajská služba USA)

ČSČK – Český červený kříž

DSE – Demokratické vojsko Řecka

EAM – Národně osvobozenecá fronta

EDES – Národně řecká republikánská liga

EHS – Evropské hospodářské společenství

ELAS – Řecká lidová osvobozenecá armáda

EPPE – Výbory pro repatriaci emigrantů

ERE – Národně radikální svaz

EVOP – Výbor pro pomoc dětem

KKE – Komunistická strana Řecka

KSČ – Komunistická strana Československa

NATO – Severoatlantická aliance

OSN – Organizace spojených národů

PASOK – Panhelénské socialistické hnutí

PDKE – Prozatímní demokratická vláda Řecka

StB – Státní bezpečnost

ÚV – Ústřední výbor

1. Úvod

Hlavním důvodem pro zpracování této práce byla spřízněnost autorky s řeckou menšinou v Čechách. Otázka identity, která je hlavním cílem této práce byla do práce zařazena z důvodů nerozhodnosti mnoha Řeků v jejím blízkém okolí.

Častějším tématem je v české moderní historii spíše emigrace českého obyvatelstva v souvislosti s 2. světovou válkou či komunistické minulosti. Zároveň je ale nutné neopomíjet také osoby, které putovaly k nám. Na konci 40. let, po Vítězném únoru, kdy mnoho Čechoslováků prchá do exilu, se do tehdejšího Československa dostává přes 12 tisíc řeckých komunistů. Ti sem utíkají v přesvědčení, že se jedná pouze o dočasnou záležitost a že se po jejich vítězství v občanské válce vrátí. Komunisté jsou v Řecku ovšem potlačeni a Řekům se jejich pobyt v emigraci prodlouží o desítky let. Ačkoliv se ve velkém mohli Řekové vracet až v druhé polovině 70. let, pro mnohé zůstala ČR domovem dodnes. Právě tyto osoby jsou předmětem této práce.

Teoretická část práce popisuje hlavní aktéry řecké občanské války, zobrazuje příčiny řecké občanské války, které je možné spatřovat již ve 2. světové válce. Dále pak samotnou migraci a poválečnou situaci v Řecku.

Vlastní část je tvořena rozhovory s Řeky, kteří se narodili zde, nebo v případě jedné respondentky ještě v Řecku. Tito respondenti zde žijí odmala a prožili zde většinu ze svého života. V rozhovorech se svěřují se svými životními zkušenostmi a pocity, které mají za cíl zachytit vazby na Řecko a jejich pocit sounáležitosti k daným zemím. Okruhy témat, které byly s respondenty probírány tvoří samostatné kapitoly, ve kterých jsou zachyceny jejich výpovědi.

2. Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Bakalářská práce se věnuje Řekům, kteří žijí v České republice od roku 1948. Cílem této práce je poodhalit současnou identitu Řeků v Čechách a zjistit, jak je předávána z generace na generaci. K zjištění této informace je využita metoda rozhovoru, který se skládal z těchto okruhů témat: občanská válka a migrace do Československa, život Řeků po přesunu, vzpomínky na školní léta, manželství a otázka endogamie, jídlo, tradice a náboženství, jazyk, vztahy k Řecku, řecké komunity, identita a kulturní rozdíly. Z těchto stanovených okruhů dále vycházely jednotlivé otázky:

- Vyprávěli Vám rodiče/prarodiče příběhy z období řecké migrace do ČSR?
- Jací zde vedli Vaši rodiče/prarodiče život?
- Vnímaly Vás české děti nějak odlišně?
- Setkali jste se ve škole s šikanou?
- Navazovali jste vztahy s osobami českého či řeckého původu?
- Vyskytla se u Vás či Vaší rodiny nějaká tendence k vyhledávání vztahů pouze v rámci řecké skupiny?
- Dodržujete nějaké řecké tradice, např. vaříte řecká jídla, dodržujete řecké svátky, jste pravoslavně pokřtění?
- Umíte Řecky?
- Uvažovali jste někdy nad návratem do Řecka?
- Navštěvujete řecké komunity?
- Cítíte se být spíše Čechem/Češkou nebo Řekem/Řekyní?

2.2 Metodika

V této práci byly uplatněny jak kvalitativní, tak kvantitativní metody sběru dat. Z větší části, jelikož se jedná o práci zaměřenou na porozumění otázce Řeků, se jedná o kvalitativní přístup. Kvalitativní výzkum je, podle Dismana „*nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.*“¹ Cílem je tedy porozumění a rozpoznání významu získané informace. V kvalitativním výzkumu se, dle Dismana, snažíme sebrat všechna data a nalézt struktury, pravidelnosti, které v nich existují. Záznam zde není standardizován. Vedou se co nejpodrobnější záznamy, aby výzkumníkovi neutekly důležité poznatky. Převažuje zde induktivní přístup. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu má kvalitativní výzkum za cíl zjistit mnoho (a mnohdy velice různorodých) informací o malém počtu jedinců. Vyznačuje se tedy velmi nízkou standardizací, nízkou reliabilitou, a naopak vysokou validitou.²

V této práci bude nejvíce využívána metoda *interview* neboli rozhovoru a dále dotazník s polootevřenými otázkami, který má schopnost pojmout větší množství dat. Rozhovor obecně je konverzace, jejímž účelem je shromáždění informací pomocí interakce mezi jeho účastníky.

Specifickou kvalitativní metodou, která se vyznačuje svým přístupem ke zpracování rozhovoru, je orální historie. Dle definice Miroslava Vaňka se jedná o: „*řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.*“³ Jednodušeji je možné orální historii popsat jako obraz lidské minulosti popsaný vlastními slovy. Důraz není kladen na určité statistické závěry, jež by ani nebyly možné, kvůli malému vzorku (čímž se kvalitativní výzkum vyznačuje), ale pro zachycení a analýzu individuálních postojů či prožitků. Interview se v orální historii skládá z komunikace mezi připraveným tazatelem a dotazovaným, která je v průběhu zaznamenávána audio či video formou.

¹ DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. 1993, s. 285.

² MAJEROVÁ, Věra a Emerich MAJER. *Kvalitativní metody v sociologii venkova a zemědělství*. 2006, s. 26–28.

³ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku*. 2011, s. 8.

Nahrávky jsou poté přepsány, shrnuty či okódovány. Jelikož se tato metoda využívá hlavně u událostí, jež nejsou dostatečně zpracovány, jejich výsledky badatelé ukládají do archivu, aby sloužily k budoucímu využití.⁴ Tazatelka má pro své respondenty⁵ připravené okruhy otázek, na které budou odpovídat. Tazatelka se pokouší příliš do výpovědi nezasahovat. V průběhu může klást doplňující, či rozvíjející otázky.

Nevýhodou tohoto typu rozhovoru je, že tazatel musí časem do rozhovoru zasáhnout, např. nasměrovat respondenta zpátky k tématu, a tím mu nedává dostatečný prostor pro vyjádření. U orální historie se ale tento způsob příliš nedoporučuje uspěchat, jelikož by tazatel mohl tímto způsobem přijít o zajímavé poznatky. Dále pak samotné předem sestavené otázky „drží“ respondenta pouze v omezeném kruhu témat. U této metody se proto doporučuje nejprve nechat respondenta volně hovořit a poté přejít na připravená témata. Také je složitější interpretace dosažených výsledků, jelikož jsou mnohdy velice rozsáhlé a různorodé. Další nevýhodou je možné zmínit také časovou náročnost.

Rozhovor v této práci byl tvořen na základě předem stanovených okruhů otázek, které vychází ze stanoveného cíle práce. Těmito okruhy jsou občanská válka a migrace, život po přesunu do Československa, vzpomínky na školní léta, manželství, tradice a náboženství, jazyk, vztahy k Řecku, řecké komunity, identita „českých Řeků“ a rozdíly mezi Čechy a Řeky. Samotné získávání respondentů bylo časově náročné. Mnoho oslovených na kontaktování autorky práce ani nereagovalo. Někteří naopak byli pohotoví, ale chtěli uskutečnit rozhovor pouze na dálku. Důvodem byla dle slov těchto osob jejich časová vytíženost. Čtyři rozhovory tedy proběhly při osobním setkání. Zbylé rozhovory proběhly prostřednictvím emailu, což bylo pro výzkum zabývající se obsáhlým tématem složité. Dotazovaní byli kontaktováni přes skupinu na sociální síti Facebook „Řekové v Čechách“ či na základě doporučení.

Respondenti jsou v práci uvedeni anonymně. Pro zachování anonymity a kvůli větší orientaci v textu, se autorka práce rozhodla jména pozměnit. Jména byla vybrána tak, aby poukazovala na skutečná jména, a to v tom kontextu, že skutečné řecké jméno bylo nahrazeno jiným řeckým jménem a české zase českým.

Tabulka zobrazuje respondenty rozdělené dle věku od nejstarších po nejmladší. Výběr respondentů proběhl na základě věku, aby reprezentoval více generací. Výpovědi dotazovaných jsou v práci vždy označeny kurzívou a zapsané v uvozovkách.

⁴VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku*. 2011, s. 8–12.

⁵ Někteří autoři dotazované nazývají informátory.

Tabulka č. 1 zobrazuje údaje respondentů.

Tabulka 1 – Seznam respondentů

Seznam respondentů					
Jméno	Věk	Bydliště	Profese	Komunikace	Konání rozhovoru
Dafne	76 let	Praha	V důchodu	Osobní rozhovor	20. 1. 2019
Evdokia	67 let	Praha	V důchodu, učitelka na SŠ	Osobní rozhovor	10. 12. 2018
Despina	65 let	Praha	Školní psycholožka	Elektronická komunikace	9. 1. 2019
Andreas	52 let	Praha	Manažer	Osobní rozhovor	12. 1. 2018
Stavros	40 let	Athény	Trenér	Elektronická komunikace	27. 12. 2019
Petra	37 let	Brandýs nad Labem	OSVČ	Elektronická komunikace	29. 1. 2019
Tereza	29 let	Praha	OSVČ	Elektronická komunikace	30. 1. 2019
Nikos	25 let	Břeclav	OSVČ	Elektronická komunikace	15. 2. 2019
Monika	20 let	Praha	Studentka	Osobní rozhovor	19. 2. 2019

Zdroj: Vlastní zpracování

2.3 Literární rešerše

Kniha *Vyschly nám slzy*⁶ od autorů Konstantina Tsivose a Kateřiny Králové popisuje osudy lidí, kteří byli ve 40. – 50. letech 20. století nuceni opustit rodnou zemi a dostat se tak se svými rodinami do bezpečí, daleko od vypuklé občanské války. Kniha obsahuje osobní výpovědi pamětníků tří generací. Na základě rozhovorů čtenářům přibližuje osudy dětí a proces integrace do české společnosti.

Tématem řecké občanské války se zabývá autor Thomas Kulidakis ve své bakalářské práci *Občanská válka v Řecku 1944–1949*.⁷ Práce nám přibližuje občanskou válku včetně jejich příčin a následků. Charakterizuje hlavní aktéry občanské války (Komunistickou stranu Řecka a pravicové složky pod vedením krále Jiřího II.), ale také zahraniční mocnosti, které se zapojovali hlavně kvůli svým mocenským zájmům.

V dizertační práci *Řecká migrace v Československu (1948–1968) – Od Jednoho rozštěpení ke druhému*⁸ od autora Konstantina Tsivose se, krom migrace jako takové, dozvídáme také o příčinách, které vedly ke vzniku emigrace a autor analyzuje její počáteční vývoj. Zabývá se politickými procesy uvnitř migrace jako takové, které sleduje na historickém vývoji Komunistické strany Řecka (KKE). Sleduje také dopady politického vývoje v Řecku na život emigrantů v Československu. Převážně se práce zaměřuje na příčiny dvou poválečných rozštěpení řeckých komunistů, obzvláště těch, kteří se usadili v Československu. Autor zkoumá identitu a složení řeckých migrantů a nakolik je pravdivé stereotypní přesvědčení Čechů, ale také Řeků, že se jednalo o uzavřenou skupinu pravověrných komunistů. Věnuje se také postavení Řeků v československé společnosti a zabývá se otázkou jejich repatriace.

Kniha *Řecké děti 1948*⁹ je souborem vzpomínek, dokumentů a komentářů na téma emigrace řeckých dětí do Československa. Zachycuje příjezd a život dětí v roce 1948, jak v Československu, tak ve fašistickém Řecku. Vykresluje problémy se kterými přijeli do Čech, jejich obavy, nemoci a strasti a dále postupnou integraci a podporu ze strany Československa. Na druhé straně obsahuje příběhy týkající se utrpení těch, kteří zůstali v Řecku.

⁶ KRÁLOVÁ, Kateřina a Konstantinos TSIVOS. *Vyschly nám slzy: řečtí uprchlíci v Československu*.

⁷ KULIDAKIS, Thomas. *Občanská válka v Řecku 1944–1949*.

⁸ KONSTANTINOS, Tsivos. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*.

⁹ CIRONIS, Petros. *Akce "Řecké děti 1948": dokumenty, vzpomínky a komentáře na emigraci helénských dětí v roce 1948 do Československa = O fakelos "Ta ellēnopaida toy 1948"*.

Autorka Kateřina Ocásková ve své diplomové práci *Evropská migrace a multikulturní společnost*¹⁰ vymezuje termín migrace jako celek včetně jejich typů. Postupně poodhaluje problematiku ekonomického pojetí migrace včetně pojmu „pracovní migrant“ a dále zachycuje historický vývoj migračních procesů v Evropě. Historické zachycení se pohybuje od 50. let 19. století, přes evropskou koloniální migraci, dvě světové války, pracovní migraci, období studené války až k 90. letem 20. století v rámci EU.

Řecká etnografka zaměřená na řeckou národopisnou tematiku a komunitu v ČR, Antula Botu, ve své knize *Řečtí uprchlíci* zobrazuje pohyb řeckých dětí po příchodu do Československa. Autorka zde detailně zmapovala jednotlivé dětské domovy a zařízení ve kterých se řecké děti v průběhu let nacházely. Její publikace obsahuje také politické aspekty, tedy vztahy s Komunistickou stranou Československa (KSČ) a Komunistickou stranou Řecka (KKE) a jejich spolupráci ve věci řecké migrace.¹¹

Pavel Hradečný a další autoři se v publikaci *Dějiny Řecka*¹² zabývali kompletní historií Řecka od Neolitu, až po moderní historii 20. let. Poslední kapitolu uzavírá Česko-řeckými vztahy, které vznikají od cyrilometodějské misie ve středověku až po autorovu současnost v 90. letech.

¹⁰ OCÁSKOVÁ, Kateřina. *Evropská migrace a multikulturní společnost*.

¹¹ BOTU, Antula a Milan KONEČNÝ. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*.

¹² HRADEČNÝ, Pavel, Růžena DOSTÁLOVÁ, Věra HROCHOVÁ, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. *Dějiny Řecka*. 1999.

3. Teoretická východiska

Teoretická část se bude v první části zabývat úzce souvisejícími pojmy, které jsou podstatné při studiu menšin a jejich interpretaci. Je důležité si uvědomit, co je etnicita samotná, co určuje národnost, v čem spočívá nacionalismus a jaká je definice migrace jako takové. Např. zmíněný nacionalismus je pro pochopení řecké otázky klíčový, jelikož Řekové si jej utváří nejen kvůli jejich významné antické civilizaci, ale také kvůli dlouhodobým bojům s Osmany o svou suverenitu.

V další části budou rozebrány jednotlivé související historické etapy počínaje situací Řecka ve 2. světové válce a konče otázkou repatriace vyvrcholující pádem vojenské junty roku 1974. Historické aspekty zmíněné v této práci jsou pouze jakýmsi úvodem do problematiky řecké politiky a moderní historie, ovšem úzce souvisí s předmětem práce.

3.1 Základní pojmosloví

3.1.1 Etnicita

Dle profesora Maliny je etnicitou souhrn znaků, jakým jsou například kulturní hodnoty, normy, případně jazyk charakterizující dané etnikum a odlišující se od jiných etnik. Téměř ve všech společnostech jsou etnické odlišnosti spojeny s mocenskými a majetkovými rozdíly.¹³ Podle Eriksena slovo etnicita v sociální antropologii odkazuje k aspektům vztahů mezi jakýmkoliv skupinami, které jsou jak vlastními, tak i ostatními, nahlíženy jako kulturně odlišné.¹⁴

3.1.2 Národnost a státní příslušnost

„*Národnost je příslušnost osoby k určitému národu.*“ Národnost člověka můžeme určit od jeho narození, a to např. podle národnosti jeho rodičů, nebo na základě oblasti či státu, kde se narodil nebo žil od narození. Národnost se na rozdíl od státní příslušnosti nemůže měnit. Státní příslušnost lze získat např. sňatkem či imigrací do jiné země.¹⁵

¹³ MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. 2009, s. 1115.

¹⁴ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. 2012, s. 22.

¹⁵ MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. 2009, s. 2733.

3.1.3 Nacionalismus

Nacionalismus je ideologií a politikou, která jednostranně zdůrazňuje význam národa jako společenské jednotky.¹⁶ Zdůrazňuje kulturní spřízněnost svých stoupenců, a tím staví hranici tváří v tvář ostatním, kteří se pak stávají vnějším prvkem. Nacionalisté věří, že politické hranice se mají překrývat s hranicemi dané kultury.¹⁷

3.1.4 Menšina

Menšinou či minoritou, jak již z názvu vyplývá, se rozumí početně menší část obyvatel daného státu či území. V případě národnostní menšiny je v definicích často zohledňováno také hledisko nedominantního postavení.¹⁸

Důležitým aspektem menšiny jako takové, je také fakt, že aby mohli být příslušníci dané etnické skupiny označováni jako národnostní menšina, je nutné, aby měli státní občanství daného státu. V případě, kdy mají obyvatelé daného státu jiné občanství, jedná se o cizince. Co se týče Řeků na našem území, někteří z nich, hlavně starší generace, měly po dlouhá léta stále jen řecké občanství. Po nastolení diktatury v Řecku, roku 1967 si začali Řekové hromadně žádat o česká občanství, jelikož nepředpokládali, že se situace v Řecku zlepší. I přesto si část Řeků ponechala po celou dobu pouze řecké občanství. Od 1. ledna 2014 nabytí účinnosti zákon č. 186/2013 Sb., kdy je možné mít v ČR občanství dvě, či dokonce vícero.¹⁹

3.1.5 Migrace, emigrace, imigrace

Migrací se rozumí přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje, kdy také ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. Migrace může být proces krátkodobý, dlouhodobý, trvalý a cirkulární (opakující se).

¹⁶ PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. 1997, s. 518.

¹⁷ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. 2012, s. 28.

¹⁸ KOKAISL, Petr. *Etnické minority v Evropě*. 2014, s. 5.

¹⁹ Informace k novému zákonu o státním občanství ČR: Informace k zákonu č. 186/2013 Sb. Ministerstvo vnitra České Republiky [online]. [cit. 2019-02-03]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-novemu-zakonu-o-statnim-obcanstvi-cr.aspx>

Imigrace je tzv. změna místa pobytu směrem na území jiného než domovského státu. Emigrace je pak opakem imigrace. Jedná se tedy o vystěhování se ze země původu a přestěhování se do jiné země.²⁰

3.2 Řecká otázka 40. let 20. století

3.2.1 Situace Řecka ve 2. světové válce

Ačkoliv, jak již z dnešních historických záznamů víme, že Řecko nebylo přímo zahrnuto do plánů Německé říše, Řecko si uvědomovalo rizika hrozící ze strany Mussoliniho. Bylo logické, že bude spatřovat v obsazení Řecka velké výhody. Už jen ta představa, že by Itálie po obsazení Řecka zabírala významnou část středozemního moře byla velice lákavou. Díky těmto obavám se již od roku 1938 snaží řecký premiér Ioannis Metaxas získat spojence ve Velké Británii. Hrozba se začíná naplňovat a po napadení Albánie Itálií v dubnu 1939 se Řecku ze strany Západu dostává určité podpory. Tato podpora ovšem neznamená, že tyto země v případě napadení Řecka vstoupí do války. To si řecký premiér uvědomuje a po vstupu Francie a Velké Británie do války se snaží udržovat probritský postoj, který by mu měl zaručit ochranu před italskou okupací.

Prvním incidentem, který nastává ze strany italské agrese, je potopení řecké válečné lodi Elli italskou ponorkou. Po této události Itálie předkládá ultimátum a požaduje umístění vojsk na řecké půdě po dobu trvání války. V reakci na to přichází, 28. října 1940, důrazné odmítnutí ze strany premiéra Metaxase a lidu, nesoucí název „Den ochi“ (tedy „Den ne“).²¹

Řecko se již oficiálně nachází ve válce s Itálií. Řekům se v této době podaří Italy zahnat zpět na řecko-albánské hranice a dále. Tento odpor řecké armády je historicky vnímán jako první porážka Osy.²² Řecko se tak oficiálně stává druhým aktivním účastníkem války vedle Velké Británie.

Německo v tuto dobu značně znepokojuje situace na Balkáně, konkrétně představa Balkánu pod vlivem Britů. Hitler se rozhodne získat na svou stranu Bulharsko, které je již známé tím, že má velký zájem o přístup k Egejskému moři. V této době nastává v Jugoslávii převrat proti proněmecké vládě a Německo ruší situaci ofenzívou proti Jugoslávii a Řecku.

²⁰ Slovníček pojmů: Slovníček základních pojmů z oblasti migrace, *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2019-01-18]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

²¹ Tento den je dodnes v Řecku oslavován jako národní svátek.

²² Jako Osa jsou v 2. světové válce označovány Berlín–Řím–Tokio, tedy politické uskupení Německa, Itálie a Japonska.

Ta vrcholí 27. dubna 1941 a král Jiří II. prchá ze země. Řecko se potýká s obsazením území Italy, Němci a Bulhary. Pouze ovšem Italové a Bulhaři měli v plánu pokračovat s poválečnou anexí a rozdělit si Řecko mezi sebe. Itálie si přislíbila Jónské ostrovy a Bulharsko území Thrákie a Makedonie, kde mimo-jiné začali bulharští okupanti s genocidou řeckého obyvatelstva. Němci okupovali Athény, západní Makedonii se Soluní, Chalkidu, Krétu a další ostrovy. Správu zbývajících oblastí přenechali Italům.

Obr. 1 – Rozdělení Řecka do okupačních zón²³

Na obrázku č. 1 je zobrazené rozdělení Řecka do pěti okupačních zón. Červenou je označená německá okupace, modrou italská, zelenou bulharská (červené území ohraničené zeleně je bulharskou okupací pod kontrolou Německa). Tmavě modrou jsou označeny řecké ostrovy Dodekanés, spadající pod správu Itálie od roku 1912.²⁴

V této době již funguje několik kolaborantských loutkových vlád. Blokáda lodní dopravy Brity měla za následek hladomor v zemi. Tato situace zapříčinila odpor obyvatel, kteří se pak přiklonili raději k partyzánskému boji. Okupanti v reakci na to trestají obyvatele, kteří partyzánům pomáhají a vypalují celé vesnice.

²³ Map of the 1941–1944 Axis Occupation of Greece. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Greek_Resistance#/media/File:Triple_Occupation_of_Greece.png.

²⁴ Ostrovy po italsko-turecké válce připadly Itálii.

V těchto těžkých chvílích si již komunisté získávají sympatie značné části obyvatelstva, jelikož odpor vůči okupantům organizovali právě oni. Jedním z příčin vzestupu komunistů je zrada Hitlera vůči Stalinovi, kdy Německo napadá Sovětský svaz. Komunisté začínají vytvářet Národní osvobozenou frontu (EAM), která sdružuje tři malé levicové strany včetně Řecké lidové osvobozené armády (ELAS). Zároveň se ovšem utváří také pravicově zaměřený odboj, a to Národní řecká republikánská liga (EDES).²⁵ EDES teritoriálně působila pouze v severozápadním Řecku. I přes to se ale stává druhou nejdůležitější partyzánskou skupinou a největším protivníkem ELAS.²⁶

Odbojová hnutí v Řecku dosahovala úspěchu. V roce 1943 je osvobozena velká část území, tzv. Svobodné Řecko. EAM zde začíná organizovat volby do místních samospráv podle prozatímních předpisů. EDES tato opatření bojkotuje. Král má v plánu nastolit v zemi po válce opět monarchii a je podporován Velkou Británií v čele s Winstonem Churchillem. Komunismus v Řecku je pro Brity hrozbou, kvůli jeho vazbám na SSSR. I přes to, že Británie řecké komunisty nepodporuje, musí s nimi v období války spolupracovat. V listopadu 1942 se spojí síly konkurenčních stran EAM a EDES při zničení strategicky významného mostu na řece Gorgopotamos, přes který byly dováženy zásoby pro Rommelovu armádu. Rok po této události je podepsána tzv. Vojenská dohoda, kterou Velká Británie uznává partyzánské vojsko za spojeneckou armádu pod podmínkou, že budou odpovědní velení na Středním východě.

V září roku 1943 Itálie kapituluje a dochází k vyostření sporů mezi EAM a jejími odpůrci.²⁷ Napoleon Zervas, velitel EDES, prohlašuje, že EAM/ELAS jsou úhlavním nepřítelem a spojuje se s nacisty.²⁸ Churchill odmítá kompromisy vedoucí ke spolupráci s komunisty a rozpory nabývají velkých rozměrů. Tato vyhrocená situace je nazývána „prvním kolem občanské války“, která bude trvat od října 1943 do února 1944.

Řecko postihl chaos. Odboj nebojuje jen s Němci, ale také proti sobě. Němci utváří oddíly pro boj proti partyzánům. K dohodě mezi odbojovými oddíly dochází díky britskému velení v případě očekávaného vylodění spojenců na řeckém území.

EAM předpokládalo sjednocení celého odboje, ale k tomu nedošlo. Na horských územích, které již nebyly okupovány, je ustanovená tzv. „horská vláda“ (Politický výbor

²⁵ DOSTÁLOVÁ, Růžena, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. *Řecko*. 2002, s. 106–108.

²⁶ KRÁLOVÁ, Kateřina a Konstantinos TSIVOS. *Vyschly nám slzy: řečtí uprchlíci v Československu*. 2012, s. 26.

²⁷ DOSTÁLOVÁ, Růžena, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. *Řecko*. 2002, s.108.

²⁸ KRÁLOVÁ, Kateřina a Konstantinos TSIVOS. *Vyschly nám slzy: řečtí uprchlíci v Československu*. 2012, s. 26.

národní osvobození). V tuto chvíli proti sobě na Středním východě stojí republikánští a levicoví důstojníci a situace je opravdu vážná. Britové do vzpoury zasahují a odzbrojují deset tisíc vojáků.

Mezitím se v politice objevuje ministerský předseda exilové vlády Georgios Papandreu. Ten je zpočátku akceptovatelným i ze strany komunistů. Svola do Bejrútu konferenci o vytvoření vlády „národní jednoty“ a doufá, že to povede k vyřešení problémů. Tohoto zasedání se zúčastní levicoví členové odboje (EAM) a podepisují Bejrútskou dohodu. Toto se ovšem nelíbí Komunistické straně Řecka (KKE). Aby komunisté odvrátili negativní dopad smlouvy, obracejí se s žádostí o radu do Moskvy a začínají tak počítat s politickou i vojenskou spoluprací Josipa Broze Tita.

EAM s horskou vládou vysílají zástupce do nové vlády národní jednoty, kterou mezitím navrhl Papandreu, a spoléhají se na politickou moc po válce. V novém kabinetu, který čítal patnáct členů, získala EAM celkem pět křesel, z čehož právě komunisté získali pouze ministerstvo zemědělství pod vedením Jannise Zevgose a ministerstvo práce pod vedením Miltiadise Porfygorenise, pozdějšího vedoucího řecké emigrace v Československu.²⁹

V tuto dobu již ELAS ovládá dvě třetiny Řecka a po invazi Britů, kteří obsadili strategicky výhodná území, dokonce komunisté přes veškeré výhrady souhlasí s podřízením ELAS Britům.

Situace už v této době závisí na světových velmocích. Británie chce vliv ve Středomoří a tajnou dohodou domlouvá stažení Němců z Řecka bez bojů. V Moskvě v říjnu 1944 dochází k „procentové dohodě“ mezi Churchillem a Stalinem, v níž si rozdělují vliv Ruska a Velké Británie na Balkáně.³⁰ Při tomto rozdělení připadlo území Řecka Britům výměnou za potvrzení hegemonie v jiných zemích jihovýchodní a střední Evropy.³¹ O obsahu této dohody ovšem nebyli ostatní nijak informováni. Výsledkem mělo být 90 % území pro Británii a 10 % území pro SSSR.³²

Ještě téhož měsíce vstupují Britové do hlavního města a čtyři dny na to je následuje vláda národní jednoty v čele s Papandreem. V listopadu téhož roku to sice znamená konec německé okupace, ale pro Řeky to stále není mír.

²⁹ KONSTANTINOS, Tsivos. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*. 2012, s. 47–48

³⁰ WEITHMANN, Michael. *Balkán: 2000 let mezi Východem a Západem*. 1996, s. 336–338.

³¹ KONSTANTINOS, Tsivos. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*. 2012, s. 48.

³² DOSTÁLOVÁ, Růžena, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. *Řecko*. 2002, s. 108–110.

3.2.2 Občanská válka (1944–1949)

Po 2. světové válce nastala v Řecku krize. Zemřelo okolo půl milionu lidí, zničeno bylo několik set tisíc vesnic a staveb. Krizi zhoršovaly neustále boje o politickou moc mezi levicí (EAM a armádou ELAS) a pravicí, kterou tvořili konzervativci a monarchové, podporováni Británií. Ačkoliv přívrženci pravice zastávali podstatná místa ve vládě, tři čtvrtiny Řecka ovládala EAM/ELAS.³³

Premiér Papandreu a britský generál Scobie, začínají tlačit na představitele EAM, aby rozpustili partyzánskou armádu ELAS. Levice ovšem požaduje, aby zbraně složily také rojalistické útvary, a navrhovala vytvoření nové národní armády za účasti důstojníků z řad ELAS.³⁴ Když při projednávání diskuze o reorganizaci a demobilizaci armády nedošli pravice (zastupovaná Papandreem) s levicí ke kompromisu, nařídil britský generál, na žádost W. Churchilla, rozpuštění ELAS k 10. prosinci 1944. Levice rychle reaguje a svolává generální stávkou a demonstraci v Athénách. Demonstrace se neobešla bez násilí a byla krvavě potlačena. V reakci na tuto událost začíná bitva o Athény (tzv. *Dekemvriana*³⁵) mezi policií a ozbrojenci pravice, proti ELAS. Do bojů se zapojují také britské jednotky. Tímto zásahem si Britové i přes veškeré síly ELAS zajišťují pozici v Řecku a Churchill souhlasí s přenecháním správy země regentovi, kterým se na nějaký čas stává arcibiskup Damaskinos.

Při další příležitosti ke kompromisu, na řecké konferenci, která se udála o Vánocích téhož roku, se strany opět nedohodly a vypukly znovu boje, které přinesly ELAS velké ztráty. V únoru 1945 dochází k podpisu Varkizské dohody mezi EAM a vládou o rozpuštění ELAS, odevzdání zbraní a propuštění asi 15 tisíců rukojmí.³⁶ Komunistům bylo přislíbena vytvoření nepolitické národní armády, vyhlášení všeobecných voleb, plebiscitu o státní formě, amnestie politickým vězňům a potrestání kolaborantů. Až po splnění těchto podmínek byla ELAS ochotna složit zbraně a rozpustit své paramilitární oddíly. Dohoda měla zapříčinit národní smíření a znovusjednocení rozvrácené společnosti. Místo toho byla ale porušovaná oběma stranami.³⁷

³³ DOSTÁLOVÁ, Růžena, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. *Řecko*. 2002, s. 108–110.

³⁴ KONSTANTINOS, Tsivos. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*. 2012, s. 48.

³⁵ Česky nazývané jako „prosincové události“.

³⁶ DOSTÁLOVÁ, Růžena, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. *Řecko*. 2002, s. 111.

³⁷ KRÁLOVÁ, Kateřina a Konstantinos TSIVOS. *Vyschly nám slzy: řečtí uprchlíci v Československu*. 2012, s. 27.

Po odevzdání zbraní ze strany partyzánské armády ELAS začala hlavní roli v zemi hrát ultrapravicové antikomunistické skupiny, mnohdy s kolaborantskou minulostí, které získaly výrazné zastoupení v represivních složkách podporovaných Brity. Ty využily odzbrojení levice k rozpoutání násilné pomsty hlavně ve venkovských oblastech. Tato genocida se netýkala pouze levice a stoupenců, ale také národnostních menšin, zejména proti albánským Čamům³⁸ a Slovanům v západní Makedonii. Tato vlna násilí se označuje jako „bílý teror“ a jeho oběti čítají až na desítky tisíc mrtvých, uvězněných, umučených, znásilněných nebo nuceně vyhnaných. KKE v této době mezitím uschovala malou část výzbroje ELAS a několik stovek důstojníků armády v jugoslávském utečeneckém táboře Buljkes.^{39,40}

V březnu 1946 jsou před uskutečněním plebiscitu vyhlášeny volby, čímž jsou porušeny podmínky dohody.⁴¹ 30. března 1946 partyzáni, v předvečer voleb, přepadají policejní stanici v Litochoru, kde jsou vězněni jejich stoupenci. Při přepadení je zabito osm příslušníků bezpečnosti. Volby jsou komunisty bojkotovány a vyhrává pravice. Litochorský masakr se stává záminkou k třetímu kolu občanské války a také prostředkem komunistického teroru, který byl často propagandisticky využíván.⁴²

Situace v Řecku je žalostná. Extrémní pravicový režim tvrdě postihuje své odpůrce. Násilnému potlačování se nevyhnou ani národní hrdinové z 2. světové války. Komunisté začínají reagovat a vytvářejí partyzánské oddíly v horských oblastech Řecka (tedy oblastech, odkud uprchne nejvíce lidí do socialistických zemí). Velení přejímá Markos Vafiadis a roku 1946 je ustanoveno Demokratické vojsko Řecka (DSE). V roce 1947 již toto vojsko ovládá polovinu země. Aktivitu komunistů podporuje Jugoslávie, která chce uskutečnit svou myšlenku balkánské federace.

V březnu 1947 se dokonce do incidentů v Řecku zapojují USA, jejichž zásah je vyvolán vyhlášením tzv. Trumanovy doktríny.⁴³ Třetí kolo občanské války je součástí studené války. Na severu Řecka se opět vytváří horská vláda (Prozatímní demokratická vláda

³⁸ Albánští Čamové (čamět) je etnická skupina v severních oblastech Řecka, která se zde vyskytuje od 17. století. Čamové jsou muslimské víry.

³⁹ Důstojníci sem utekli i se členy svých rodin, aby je zachránili před „bílým terorem“. Mnoho dětí se tak ocitlo v Jugoslávii ještě dříve, než před rokem 1948, kdy byla vyhlášena evakuace.

⁴⁰ KONSTANTINOS, Tsivos. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*. 2012, s. 51.

⁴¹ DOSTÁLOVÁ, Růžena, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. *Řecko*. 2002, s. 108–110.

⁴² KRÁLOVÁ, Kateřina a Konstantinos TSIVOS. *Vyschly nám slzy: řečtí uprchlíci v Československu*. 2012, s. 28.

⁴³ Trumanova doktrína, vyhlášena 12. března 1947 realizovala strategii zadržování komunismu. Její součástí byl také Marshallův plán i založení NATO. Pro Řecko znamenala hospodářskou a vojenskou podporu.

Řecku – PDKE). V jejím čele, již zmíněný, Markos Vafiadis. Athény uplatňují proti komunistům a jejím přívržencům přísná opatření. Na základě stanoveného drakonického výjimečného zákona č. 509/1947, dle kterého bylo umožněno trestat vězením či smrtí každého, kdo projevil úmysl svrhnout stávající společenský systém, bylo popraveno 3 tisíce osob a další desítky tisíc odvezeno do internačních táborů na „trestanecké“ ostrovy. Podmínkou jejich propuštění byl podpis zvláštních prohlášení lítosti, k čemuž vězně přinutili pomocí fyzických trestů a psychickým nátlakem. Jejich doznání byly poté zveřejněna v denním tisku. Jedinci, kteří chtěli získat zaměstnání ve státních službách či chtěli studovat na vysokých školách (nebo pokud chtěli např. i pouhý řidičský průkaz či cestovní pas), se museli zříci komunismu a potvrdit svou loajalitu režimu. K tomu sloužily „potvrzení o společenském smýšlení“. Vláda také rozhodla o přesunu osob z vesnic do měst, čímž omezila zázemí, která partyzánům poskytovali jejich obyvatelé. Počty takto přemístěných venkovanů se vyšplhaly až na 700 tisíc. Situace se z dlouhodobé perspektivy měnila v neprospěch komunistů, a to i přes to, že „athénský režim“ oslabovaly rozpory v jejich vlastních řadách. USA ovšem ve velkém zásobují vládní armádu a Stalin se začíná bát větších konfliktů na Balkáně. Vládě PDKE se nedostává žádného uznání, a to dokonce ani ze strany SSSR.

Pro komunisty nastává špatný vývoj, čemuž nepomáhá ani roztržka mezi Titem a Stalinem v červnu 1948. Řečtí komunisté se postaví na stranu Stalina, ačkoliv doteď pramenila největší pomoc z Jugoslávie, v naději, že SSSR posílí řecké komunisty vojenskou i politickou silou. Tento rozkol vede k postupnému zastavení jugoslávské pomoci DSE. Úlohu Jugoslávie v pomoci Řecku zaujímá Albánie a v malé míře Bulharsko. Dochází k oslabování postavení řeckých komunistů. Policie systematicky skrze svá opatření odděluje od zbytku části země spravované „Svobodným Řeckem“, tedy komunisty. Početní stav DSE stále klesá a zvyšuje se zde podíl žen a mládeže do 25 let v neprospěch zkušených bojovníků v řadách ELAS. Podíl na oslabování sympatizantů komunismu nastává také athénskými antikomunistickými kampaněmi. Mezi těmito kampaněmi byla také využita evakuace velkého počtu dětí z území ovládaných komunisty, o které se dodnes vede diskuze. Oficiálně odsun dětí proběhl mezi lety 1948–1949 a týkal se 28 tisíců dětí. Athénská vláda se o této události vyjadřovala jako o odvodu dětí, motivovaný úmyslem vystavit mládež komunistické indoktrinaci a odnárodnění. V únoru 1948 athénská vláda prohlásila v OSN, že komunistické organizace se dopouští genocidy a že požadují vrácení „unesených“ dětí. Komunisté reagovali tvrzením, že děti byly odsunuty na žádost a přesvědčení rodičů,

aby byly uchráněny před terorem ze strany „monarchofašistů“. Autoři podotýkají, že komunisté takto činili, aby odvrátili případnou dezerci ze strany partyzánů výměnou za to, že jejich děti budou v bezpečí mimo zóny bojů. Zároveň připouští, že se ze strany athénské vlády jednalo o propagandistické zveličování. Děti byly evakuovány skutečně se souhlasu rodičů a nejednalo se o odnárodnění ba naopak. Snahou komunistů bylo z dětí vytvořit tzv. mocenské elity, které budou tvořit řecký komunistický stát.

Situace se zhoršuje také uvnitř levice, kdy se strhne roztržka mezi předsedou komunistů Nikosem Zachariadisem, který požadoval přestavbu DSE v řádnou armádu a Markem Vafiadisem, který chtěl pokračovat v partyzánském boji. Spory nakonec vyústili k převezení Vafiadise do Moskvy, kde pobýval v domácím vězení. Jedním z kroků Zachariadise bylo také přiklonění se k rozhodnutí kominterny z let 1924–1935 o vytvoření sjednocené Makedonie a Thrákie v rámci Balkánské federace. Vedení komunistů slibuje Slavomakedoncům právo na sebeurčení a vytvoření vlastního celku v rámci Balkánské federace.⁴⁴ Tímto krokem si řečtí komunisté chtěli zajistit podporu z řad Slavomakedonců. Kroky ve změnách přístupu k národním otázkám nepřinesl komunistům očekávaný úspěch. Athénská vláda využila této situace v rámci její protikomunistické propagandy a obyvatelstvo se od komunistů začalo obracet. V očích obyvatel se začínalo jednat o důkaz vlastizrady vůči zemi.

Na přelomu roku 1948–1949 zahájila vláda ofenzívu proti zbývajícím povstalcům. Partyzáni drží už jen zbývajících dvě pozice „Svobodného Řecka“. Poslední bitva se uskuteční na albánsko-řecké hranici v pohoří Grammos. Zbytek vojska DSE čítá 12 tisíc mužů a žen, přičemž vládní vojska mají až pětinašobnou převahu a jsou podporováni dělostřelectvem a letectvem. V této rozhodující bitvě jsou použity poprvé také napalmové bomby. DSE rozdává rozkaz k evakuaci a partyzáni prchají do Albánie. V noci z 30. na 31. srpna 1949 poslední jednotky opustili řecké území. Partyzáni prchají přes Albánii do SSSR a dalších socialistických zemí. Bitva na Grammosu znamenala definitivní porážku komunistů. Oficiální prohlášení ze strany komunistů je vydáno až v říjnu téhož roku.⁴⁵⁴⁶

Občanská válka, hlavně v její poslední části, byla skutečně bratrovražednou a zároveň snad nejkrvavější v dějinách Řecka. Počet obětí obou táborů v bitvě přesáhl 50 tisíc, zatímco celkový počet obětí, kam se počítají i oběti mimo přímý konflikt (popravy,

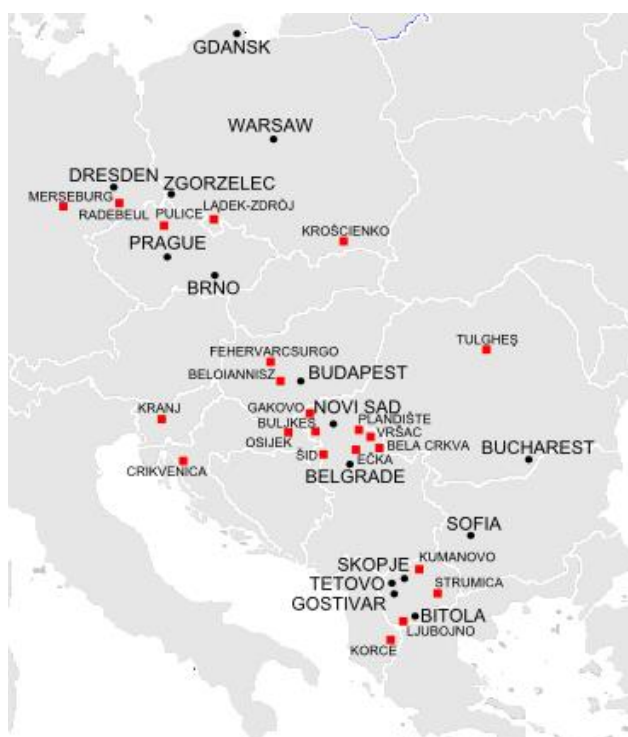
⁴⁴ Mezi řeckým uprchlíky, ačkoliv to z názvu nevyplývá, byli také právě Slavomakedonci.

⁴⁵ HRADEČNÝ, Pavel, Růžena DOSTÁLOVÁ, Věra HROCHOVÁ, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. Dějiny Řecka. 1998, s. 470–472.

⁴⁶ DOSTÁLOVÁ, Růžena, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. *Řecko*. 2002, s. 111–113.

politické vraždy, úmrtí v důsledku mučení atd.), se blíží ke 150 tisícům. Každá řecká rodina má z této války svůj příběh. Historické spory na toto téma se vedou dodnes. Až stovky vesnic bylo zpuštěných a jejich obyvatelé byli donuceni přemístit se do blízkosti měst, kvůli větší možnosti kontroly. Statisíce Řeků odešlo na Západ. Sto tisíc Řeků odchází do okolních socialistických zemí a do Sovětského svazu. Většina z nich se po prohrané válce ocitá v Albánii, v Bulharsku a v Jugoslávii. Do Československa se v této době dostává dvanáct tisíc Řeků v několika vlnách. Nejprve přichází děti a poté po ukončení bojů až dospělí.⁴⁷

Obr. 2 – Rozmístění řeckých uprchlíků⁴⁸

Obrázek č. 2 na další straně, zobrazuje rozmístění řeckých uprchlíků po řecké občanské válce. Červená zobrazuje uprchlické tábory či dočasné umístění migrantů. Černá naopak označuje ustálené oblasti řeckých emigrantů.

⁴⁷ KONSTANTINOS, Tsivos. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*. 2012, s. 53-54.

⁴⁸ Map showing the distribution of Refugees from Greece after the Greek Civil War in Eastern Europe.

Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Refugees_of_the_Greek_Civil_War#/media/File:Deca_begalciacrosseurope.png.

3.3 Řecká migrace do Československa

3.3.1 Příčiny migrace

Otázka migrace do Československa se objevuje až po roce 1948. Doposud v Československu žije jen několik málo Řeků. V době druhé světové války sem totiž z Řecka odjíždí pár desítek jednotlivců na dobrovolnou práci do továren. Tito jednotlivci jsou později po válce vyhoštěni jakožto „podezřelé osoby“.

První výraznější příchod Řeků nastává na jaře roku 1948. Přichází stovky vyčerpaných dětí, které sem putovaly přes Jugoslávii a Maďarsko do Mikulova vlakovými soupravami ze severozápadního Řecka, kde stále probíhá občanská válka. Již zmíněná „horská vláda“ pod vedením Markose Vafiadise, rozhodla o osudu řeckých dětí a vysílá je pryč z oblastí, které stále ještě drží pod kontrolou. Rozhodnutí oznamuje 4. března 1948. O evakuaci podává zprávu komunistická rozhlasová stanice *Svobodné Řecko* se slovy, že evakuaci považuje za nezbytnou pro jejich záchranu před bombardováním královským letectvem. Horská vláda se s prosbou o poskytnutí azylu obrací k několika organizacím socialistických zemí. Oslovené země zanedlouho na prosbu reagují a od konce března 1948 až léta 1949 odchází ze severního Řecka více jak 20 tisíc dětí do 14 let. Na situaci reaguje athénská královská vláda a u OSN obviňuje řecké komunisty z nuceného odvodu dětí a přirovnává je k budoucím komunistickým janičárům.⁴⁹

Důvody řeckých komunistů k evakuaci dětí byly různé. Nelze opomenout skutečnost, že jim skutečně hrozilo nebezpečí, ale také situace nabízela jiné výhody. Ženy od uprchlých dětí mohla DSE zmobilizovat do bojových jednotek a děti využít jako, již zmíněnou, záruku na ochranu proti případné dezerci. Strana později dokonce uvažuje o dětech jako jakýchsi rezervách nových bojovníků, což se také v roce 1949 stane a jsou povoláno stovky dětí ve věku od 15 do 18 let. Kvůli obrovské úmrtnosti těchto dětí nakonec ruší jejich povolávání do války. V Bratislavě se dokonce uskutečňuje vojenský výcvik pro 300 potencionálních dětských bojovníků, ale nakonec je, díky tlaku veřejnosti, zrušen.⁵⁰

⁴⁹ V dobách Osmanské říše se jednalo o řecké děti křesťanů, které byly násilně odvečeny na převýchovu do Turecka a poté použity jako nejobávanější vojáci.

⁵⁰ KRÁLOVÁ, Kateřina a Konstantinos TSIVOS. *Vyschly nám slzy: řečtí uprchlíci v Československu*. 2012, s. 31–32.

3.3.2 Příjezd a umístění řeckých dětí

27. dubna 1948 byl ohlášen příjezd první vlakové soupravy se 746 utečenci do Mikulova. Druhá skupina přijela do Všebořic u Ústí nad Labem a čítala 805 dětí. Následuje třetí skupina s 412 osobami opět do Mikulova. Do léta následujícího roku se tímto způsobem do Československa dostalo sedmi transporty 3 900 řeckých dětí, které byly, po určité době strávené v karanténě, rozřazeny do dětských domovů. Od konce srpna 1949 přijelo se skupinami dospělých dalších 1 321 dětí. Většina byla rozřazena také do dětských domovů, a to i přes to, že některé dorazily společně s rodiči. Ke konci roku 1949 se zde vyskytuje 5 185 dětí, přičemž je každé čtvrté dítě slovanského původu. Do Československa se dostává třetí největší vlna řeckých dětí po Jugoslávii a Rumunsku.⁵¹

Příjetí řeckých dětí byla pro české komunisty čest. Několik rodin se dokonce nabídlo sirotky adoptovat. Rodiny byly ale odmítnuty s tím, že musí být u dětí zachována řecká národní identita a výchova v duchu komunismu, aby se mohly později navrátit do Řecka jako elita. Pro ubytování dětí sloužily znárodněné zámky, lázeňská a další ubytovací zařízení.

Podle výpovědí pamětníků, byly podmínky pro život i vzdělání o mnoho lepší, než by se jim dostalo ve svých rodných vesnicích. Děti byly vychovávány ve vojenském duchu a je zde vyzdvihován nacionalismus a patriotismus. O deset let později z těchto dětí vyrostla druhá generace řeckých migrantů, která je již bez problémů adaptovaná do české společnosti. Psychické strádání a vzpomínky na válku ovlivňují vývoj celé generace. Poslední dětský domov je zavřen roku 1962. Pro pomoc dětí existoval Výbor pro pomoc dětem EVOP (který spadal pod KKE).

Vzdělání měli dětem zajišťovat řečtí a slavomakedonští učitelé. Ti byli ale nejčastěji neprofesionální. Mezi těmito učiteli byli např. invalidé z DSE či nejstarší děti. Kvůli zvýšení kvalifikace se zřizovaly intenzivní „kurzy“ k přípravě nekvalifikovaných učitelů.

Zodpovědnost za pobyt řeckých dětí zde v Československu byla zpočátku svěřena Československo-řecké společnosti a poté také Ministerstvu školství a Ministerstvu práce a sociální péče. Dále pak červenému kříži. Koordinace akce pobytu řeckých utečenců spadala plně pod kontrolu KSČ.⁵²

⁵¹ KONSTANTINOS, Tsivos. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*. 2012, s. 52–56.

⁵² Tamtéž, s. 57–59.

3.3.3 Příchod dospělých

V červenci 1949 bylo rozhodnuto o příjezdu dospělých do Československa, z Albánie a Jugoslávie. Po příjezdu byli umístěni do karantény v shromažďovacích střediscích. Tyto střediska se nacházely především v Mikulově a Svatobořicích.⁵³ Po skončení karantény byli zařazeni do pracovního procesu. KKE požadovala, aby byli Řekové umístěni do zemědělských krajů, které jsou podobné těm, ve kterých žili dosud. Nejvhodnější byly okresy Krnov, Jeseník a Žamberk. O zapojení migrantů do pracovního procesu se staraly Československé státní statky. Dle nařízení ÚV KSČ bylo rozhodnuto, že o všechny řecké migranty se bude starat Ministerstvo práce a sociální péče.

Útočiště tak v Československu mělo nalézt zhruba osm tisíc řeckých migrantů, nejen z Řecka, ale také z Jugoslávie, Albánie a Bulharska. První transport se uskutečnil 30. srpna 1949 z jugoslávského města Buljkes,⁵⁴ kde se jednalo o 1121 osob (406 žen, 470 dětí, 340 mužů a z toho 140 raněných). Umístěni byli ve shromažďovacím táboře v Lešanech. Uvítací výbor tvořili pracovníci KSČ, pracovníci státní bezpečnosti (StB), lékaři a zdravotní sestry z (ČSČK) a dva nebo tři tlumočníci. Druhý transport 2. září 1949 přivezl do Lešan 1 200 osob. Po skončení karantény se práce schopní Řekové zapojili do pracovního procesu u Státních lesů a statků, a práce schopní byli vysláni do tábora ve Svatobořicích. Třetí transport dorazil 7. září téhož roku do Mikulova a čítal 1 172 osob. Později byl tábor v Mikulově zavřen, kvůli obavám z nedalekého Rakouska a Řekové byli přesunuti na severní Moravu. Čtvrtý transport 10. září putoval do Svatobořic a čítal 599 osob. Pátou skupinu emigrantů tvoří asi 20 osob, většinou námořníků, kteří putovali z Francie, aby se hlásili do jednotek DSE, což nakonec kvůli ukončení bojů nestihli. Tito emigranti byli posláni do Lešan. V šestém a sedmém transportu dorazili do polské Gdyně na obchodních lodích uprchlíci evakuovaní z albánského přístavu Drač. Tři vlakové soupravy dopravily ze Gdyně do Československa 1 803 osob (tři čtvrtiny žen a dětí). I tyto osoby byly umístěny do Lešan. Sedmý transport z Gdyně dorazil 9. prosince a čítal 1 607 osob, kde převažovali práce schopní muži.

Dle údajů ze 17. prosince 1949 činil počet těchto sedmi transportů 7 635 osob. V roce 1950 byl počet navýšen dvěma menšími transporty z Bulharska a Maďarska. Z Bulharska

⁵³ BOTU, Antula a Milan KONEČNÝ. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. 2005, s. 285.

⁵⁴ Současný název je Maglič, ležící v autonomní oblasti Vojvodina v Srbsku.

444 osob a z Maďarska 59 raněných. Úplně poslední transport se uskutečnil až roku 1956 a činil 800 Řeků z Maďarska, kteří po tamních krvavých událostech žádali o azyl.

Zpráva k 15. prosinci 1950 uvádí celkový počet 12 095 běženců (6 910 dospělých a 5 185 dětí).⁵⁵

3.4 Řecký vývoj po válce a nástup diktatury

Země je po válkách ve špatném stavu. Díky finanční pomoci v rámci Marshallova plánu se ale opět začíná hospodářství zlepšovat. Jedním z problémů se kterým se Řecko potýká je neúplně demokratický režim v zemi. Armádní složky zde zasahují do politického procesu. Za vlády polního maršála Alexandra Papagose a jeho strany Politické sjednocení, byli občané selektováni do skupin podle svého názorového postoje vůči režimu. I ne s příliš ideálním vedením se ovšem Řecko díky reformám zotavuje a dochází k výraznému hospodářskému vzestupu. I přes to ale dochází ve společnosti k výrazné diferenciaci. Z vývoje ekonomiky nejvíce těžily vyšší vrstvy, tedy příslušníci státní byrokracie a armády, loďaři a podnikatelé. Řecko se v zahraniční politice orientuje na Západ. Vstupuje do NATO a později také do Evropského společenství. Politickou situaci Řecku komplikuje nadále otázka Kypru, kde žije kromě Řeků také početná turecká menšina, a který se nachází pod svrchovaností Velké Británie. „Boj“ o Kypr a jeho budoucí vývoj, včetně uskutečnění *enosis*,⁵⁶ ohrožuje zahraniční postavení Řecka a zároveň jeho vnitropolitickou situaci.

Roku 1955 Pagasos umírá a místo něj nastupuje na základě rozhodnutí krále Konstantinos Karamanlis. Jedním z důvodů jeho jmenování byly plány krále Pavla I. a královny Friederiky, kteří předpokládali, že jimi vybraný premiér, který nedisponuje kontakty v armádě, neohrozí jejich nadvládu. Karamanlis později zakládá stranu Národněradikální svaz (ERE). Nejsilnější opoziční stranou se stala prokomunistická levicová strana EDA. Premiér v šíření vlivu strany spatřuje projev opětovné „komunistické hrozby“ a zostruje bezpečnostní opatření v zemi např. odhalováním skutečných či smyšlených protistátních komunistických aktivit. V zájmu posílení své moci navrhuje také změnu ústavy, kterou mu však pro odpor levicových stran a levého středu nepodařilo. Jeho pozice začala být ohrožena nejen opozicí, ale také nemožností získat opět kontrolu nad svými vlastními spolupracovníky. Do situace se zamotaly také aktivity pravicových

⁵⁵ KRÁLOVÁ, Kateřina a Konstantinos TSIVOS. *Vyschly nám slzy: řečtí uprchlíci v Československu*. 2012, s. 37–41.

⁵⁶ Myšlenka řecko-kyperského hnutí usilujícího o připojení Kypru k Řecku.

extrémistů, kteří podnikali, bez vědomí Karamanlise, teroristické útoky. Jedním z těchto incidentů byla např. vražda oblíbeného levicového politika Grigoriose Lambrakise roku 1963 v Soluni. Přestože vyšetření celého případu prokázalo premiérovu nevinu, nedůvěra veřejnosti k jeho osobě zesílila. Zklamáný celou situací se Karamanlis rozhodne rezignovat a když prohrává příští volby odjíždí do Francie.

Následující volby vyhrává Svaz středu v čele s Georgiose Papandreem. Nová vláda se pokouší liberalizovat systém, ale naráží na odpor dosavadních mocenských skupin. Nový premiér neplánoval vyhrocovat situaci. Jeho cílem bylo zajistit Řecku hospodářskou, sociální a politickou stabilitu. Liberálové zeslabili represe ze strany státu a potlačili aktivity extrémní pravice. Vláda rozpustila některé militantní organizace, propustila velký počet politických vězňů z občanské války a uvolnila cenzuru. Životní úroveň se zvyšovala. Představitelé ozbrojených sil nejsou spokojeni se snižováním výdajů na armádu. Radikální pravice zahajuje ofenzivu proti vládě a obviňuje premiérova syna Andrease Papandrea za vůdce spiklenců. Tvůrcem různých dezinformací směřujících k současné vládě byl Georgios Papadopoulos, jeden z vůdců blížícího se vojenského puče. Důvěra v Georgiose Papandrea neklesala, ale naopak. Pravicové síly se obávají dalšího jeho volebního vítězství a rozhodují se předejít vlastní porážce nastolením diktatury. Na uskutečnění se podílel jednak král s řídicími složkami armády a jednak pravicoví extrémisté z řad důstojníků armády a bezpečnosti.⁵⁷

3.4.1 Vojenská junta u moci

Důstojníci, kteří stáli za spiknutím – Georgios Papadopoulos, Nikolaos Makarezos a generál Stylianos Pattakos, přistoupili k uskutečnění plánovaného puče v noci z 20. na 21. dubna 1967. I přesto, že tento „revoluční výbor“ disponoval poměrně slabou vojenskou silou (okolo 3 tisíc mužů a 150 tanků), dosáhl svých cílů neuvěřitelně lehce. V průběhu pouhých tří hodin obsadili pučisté všechny klíčové oblasti Athén, královský palác, přerušili komunikační spojení se světem, zajali většinu politických osobností a předpokládaných nepřátel a vyhlásili výjimečný stav na základě „královského dekretu“ o kterém neměl ovšem panovník (Konstantin II.) ani tušení. Devět milionů Řeků se dostává do moci vojenské diktatury.

⁵⁷ HRADEČNÝ, Pavel, Růžena DOSTÁLOVÁ, Věra HROCHOVÁ, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. Dějiny Řecka. 1998, s. 486–507.

Převrat ovlivnila také skutečnost, že se král nepostavil na odpor a přistoupil na nabídku spolupráce, která mu měla zajistit alespoň nějaké slovo ve státních záležitostech. To se ovšem nestalo a skutečná moc byla držena právě v rukou tří zmíněných mužů výše. Nejdůraznější z nich, plukovník Papadopoulos, se spokojil s funkcí ministra v úřadu předsedy vlády. Pattakos pak převzal řízení ministerstva vnitra a Makarezos začal vykonávat funkci nejdůležitějšího hospodářského činitele vlády – ministra koordinace. Tyto osobnosti spolu s dalšími z „revolučního výboru“ rozpustili parlament, zrušili stávající politické strany a další organizace, zakázali stávky a shromažďování občanů, pozastavili činnost odborů, zavedli cenzuru a vytvořili zvláštní soudní tribunály. Na základě jejich rozhodnutí bylo zatčeno, uvězněno či internováno velké množství občanů, a to často, bez udání důvodu. Hlavním terčem se zde stali příslušníci levice a hlavně komunisté. Teroru se nevyhnuli ani liberálové či „nepohodlní“ z demokratických pravicových řad. Mezi internovanými osobami byli také vůdci dvou nejsilnějších politických stran, Georgios Papandreu (Svaz Středu) a Panajotis Kenellopulos (Pravicová konzervativní strana). Jejich motivy jednání zdůvodňovali vlastenectvím a dobrou vůlí ozdravit společnost. Díky „*revoluci 21. dubna 1967*“ byla prý země zachráněna před akutní hrozbou komunistického puče a vysvobozena ze spárů anarchie a „zkorumpované“ demokracie. Pučisté zvolávali obrodu národa v duchu „řecko-křesťanské civilizace“ ve které si Řecko najde opět svojí vůdčí civilizační roli ve světě. Jak je zde vidět, jednou z charakteristik jejich vládnutí byl také, kromě ultranacionalismu a antikomunismu, silný populismus. Junta slibovala vymýcení korupce a nastolení spravedlivých poměrů. Mnoho z jejich řad bylo z chudých venkovů, a tak vyzdvihovali svou „lidovost“. Ironické na celé situaci byl také fakt, že mezi představiteli režimu byli také někteří bývalí komunisté. Proces „ozdravování“, jak byl tento proces nazýván, pokračoval represemi a očištěním všech institucí. Ušetřena nezůstala ani ortodoxní církev. Zaváděly se směšné zákazy „závadné“ literatury (např. k zapovězeným knihám patřil řecko-bulharský slovník či učebnice ruštiny pro samouky), hudby a filmů a také nevhodné oblékání. Ačkoliv se režim snažil získat náklonnost obyvatel různými kroky, nepochodil u velké části obyvatelstva. I přes to aktivní odboj proti vojenské juntě nenabyl větších rozměrů. Široká veřejnost svůj odpor projevila nejvýrazněji v listopadu 1968, při pohřbu vůdce Svazu středu Georgiose Papandrea. Zahraniční odboj ale fungoval docela obstojně a zasloužil se velkou měrou o seznámení ciziny s poměry v Řecku. Jednou z nejpoblárnějších postav je právě syn Georgiose, Andreas Papandreu, ale také např. Amalia Flemingová (řecká manželka objevitele penicilínu Alexandra Fleminga). Světová

veřejnost odsoudila jednání „řeckých plukovníků“. Nejvýraznějšími kritiky diktátorského režimu byly zejména skandinávské státy (Norsko, Švédsko a Dánsko) a dále Parlamentní shromáždění Rady Evropy. V prosinci roku 1969 Řecko z Rady Evropy samo vystupuje. Situace se ovšem nelíbí ani EHS, jehož je Řecko také členem, které v reakci na tuto situaci Řecku „zmrazí“ asociační dohodu z roku 1961. Americká administrativa vyhlašuje embargo na dovoz těžkých zbraní do Řecka.

Vojenská junta si byla vědoma strategických plánů západních mocností a zejména Spojeným státům projevovala svou loajálnost. Převážná část veřejnosti byla nespokojena s těsnými kontakty Američanů s juntou a vyvozovala závěry, že se Američané (CIA) podíleli na dubnovém puči nebo alespoň pro něj projeví sympatie. Z tohoto důvodu pučisté učinili několik kroků, aby odvrátili pozornost veřejnosti směrem od podezřívání Spojených států. Např. roku 1971 navázalo Řecko styky se socialistickou Albánií (čímž byl teprve ukončen válečný stav s touto zemí, který trval od roku 1940).

Diktátorský režim prošel několika změnami. Po útěku krále ze země ovládli představitelé junty nejvýznamnější vládní pozice. Georgios Papadopoulos se stal premiérem a ministrem obrany, čímž se postupně měnil v autoritativního vůdce. Navíc později do roku 1972 byl zároveň ministrem školství, kultury a zahraničí. Jeho spojenec Stylianos Pattakos se stal náměstkem předsedy vlády. Formální hlavou státu se stal generál Georgios Zoitakis v hodnosti místokrále.

Papadopoulos si byl vědom vnitropolitických a zahraničních tlaků na liberalizaci režimu. Zároveň ovšem udělal vše tak, aby nebyly ohroženy základy jeho diktatury. Nástrojem jeho vládnutí se stala pseudoliberalizační opatření, která znamenala uplatňování protichůdných rozhodnutí. Na jedné straně chtěl, aby jeho vláda působila smířlivěji a tolerantněji (např. tím, že propustila některé osobnosti z vězení či internace) a na druhé straně přistoupila k dalšímu zatykání, ke zřizování dalších internačních táborů atd. Jedním z bodů pseudoliberalizace bylo také sepsání nové ústavy, kterou se ovšem příliš nezavazovali plnit. Jedním z bodů bylo obnovení parlamentního života, ke kterému nedošlo. Částečnou náhradu měla představovat „konzultativní rada“, která měla výhradně poradní funkci a jehož členové byli jmenováni Papadopulosem. Souběžně s uskutečňováním jeho „smířlivé“ politiky se premiér zbavoval jemu nepohodlných členů vlády (z vlastních řad). V březnu např. odňal Zoitakisovi úřad místokrále a přivlastnil si jej. Jeho cílem bylo zrušení monarchie a vytvoření prezidentské republiky, kterou by měl ve svých rukách. Ta nastane

roku 1973, kdy prohlásí krále v exilu za organizátora puče a sebe hlavou nově vzniklé republiky.

Papadopoulos stále přemýšlí, jak upevní svou moc. Za nejbezpečnější cestu zvolil „dovršení“ jeho „liberalizačního“ úsilí v přeměně diktatury na méně násilný systém řízené demokracie, který celý autoritativně ovládne. „Vůdce“ ovšem nenašel svým experimentem v řecké společnosti odezvu ve kterou doufal. Rostoucí nespokojenost obyvatelstva sílila také špatnou ekonomickou a sociální situací. Papadopoulos se potýkal také s odporem většiny členů z jeho řad, kvůli funkcím, které jim odebral a přisvojil si je. Na scénu tedy nastupuje jako pevná ruka, velitel vojenské policie a brigádní generál, Dimitrios Ioannidis. Ten s ostatními členy dospívá k závěru, že je na čase zbavit se „nepohodlného“ prezidenta. Realizaci tohoto kroku usnadnilo mnoho okolností. Jednou z nich byly výhrady Spojených států vůči prezidentovi, dále také naprostá diskreditace vyvolaná brutálním prezidentovým postupem proti demonstrujícím studentům u athénské technické univerzity roku 1973. Desítky studentů zaplatili svým životem, mnoho jich bylo zraněno.⁵⁸

3.4.2 Pád vojenské junty

Po událostech athénské demonstrace studentů se již zmíněný extrémně pravicový generál Dimitrios Ioanidis pokusí o „převrat uvnitř junty“. Generál svrhl prezidenta Papadopulose i viceprezidenta Angelise a Markenizisovu vládu, s odůvodněním, že se jedná o zrádce a je nutné zachránit vlast před nebezpečím. Novými nejvyššími funkcionáři režimu se stávají generál Faidon Gizikis jako prezident a civilista Adamantios Andrutsopoulos jako premiér. Skutečnou mocí ovšem disponoval právě Ioanidis, který sice nepřevzal žádnou vládní funkci, ale řídil celou situaci „ze zákulisí“.

Ioanidisova skupina se prostřednictvím loutkové vlády pokoušela pomocí propagandy utvrzovat obyvatelstvo v představách, že je situace bezproblémová. Vyhlásila omezení pravomocí prezidenta, uvolnění cenzury, propouštění zatčených účastníků nepokojů atd. Veřejnost se ovšem i přes tyto kroky dozvěděla, že režim nemá v plánu diktaturu odstranit, ale posílit. Ioanidisova junta nastolila v zemi teror, který svou intenzitou výrazně předčil brutalitu předchozí vlády prezidenta Papadopulose.

Politika Ioanidise nebyla schopna řešit své problémy a vnitřní krize diktátorského režimu se prohlubovala. Na destabilizaci situace se výrazně podílel i nepříznivý ekonomický

⁵⁸ HRADEČNÝ, Pavel, Růžena DOSTÁLOVÁ, Věra HROCHOVÁ, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. Dějiny Řecka. 1998, s. 507–519.

vývoj země, kdy za její vlády přesáhla inflace 33 %. Zahraničně politický vývoj také nepostupoval v souladu s představami režimu. Vztahy s Tureckem se zhoršily. Do popředí se opět jako v minulosti dostává otázka Kypru. Režim se dokonce pokusil několika neúspěšnými atentáty o zneškodnění kyperského prezidenta Makariose, který nakonec změnil svůj původní názor a podporoval existenci samostatné Kyperské republiky. Ioanidis a jeho společníci chtějí ovšem pokračovat v protimakariovských aktivitách a rozhodují o uskutečnění státního převratu na Kypru. Jejich cílem bylo otevřít cestu k *enosis*, čímž chce vláda odlákat pozornost od politické a hospodářské krize. Jejich plán vycházel ze situace, že USA, které vnímají Makaria jako prosovětského a proarabského politika, budou reagovat podporou jeho svržení či sympatiemi a že Turecko převrat nepřekazí a dospěje s Řeckem k dohodě. Situace se vyvíjela tak, že pučisté sice svrhli prezidenta a na jeho místo dosadili Nikose Sampsona, ale konečného cíle nedosáhli. Světová veřejnost počínání řecké junty odsoudila a postavila se proti nově dosazenému prezidentovi. Turecko opakovalo přesně naopak, než se očekávalo. Obyvatelstvo, které považovalo juntou za viníka katastrofální situace v Řecku i za strůjce zahraničněpolitických problémů, přestalo dbát na její rozkazy a nařízení. Řada představitelů se rozhodla urovnat situaci a urychleně vypověděli, pro svůj vlastní prospěch, poslušnost Ioanidisovi. Moc byla předána občanským politikům. Generál Gizikis, prezident dosazený juntou, pozval 23. července 1974 ke společnému jednání několik pravicových politiků a Georgiose Mavrose, nástupce Papandrea ve Svazu středu. Konference se dohodla o návratu Konstantina Karamanlise (někdejšího vůdce strany ERE) z pařížského exilu a dala mu plnou moc k řešení situace. V noci z 23. na 24. července 1974 přilétá do Athén a prezident Gizikis oznamuje Ioannidisovi, že jeho diktatura skončila. Po 2650 dnech přestala existovat nenáviděná vojenská junta.⁵⁹

3.4.3 Repatriace řeckých emigrantů

První žádosti o cestu mimo Československu začali emigranti individuálně podávat až v 60. letech. Aby jim cesta byla umožněna, odvolávali se např. na své těžce nemocné příbuzné v Řecku, účast na pohřbu blízké osoby, návštěva rodiny atd. V cestě jim nestály pouze byrokratické překážky a ponižující požadavky ze strany řeckého velvyslanectví v Praze, ale také žádosti u československých orgánů o výjezdní doložku. Ta ovšem nemohla být vydána bez souhlasu tzv. Řeckého komitétu. Poté, co žádající osoby splnily uvedené

⁵⁹ HRADEČNÝ, Pavel, Růžena DOSTÁLOVÁ, Věra HROCHOVÁ, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. Dějiny Řecka. 1998, s. 507–519.

náležitosti, musely také požádat o maďarské a jugoslávské vízum. Až poté si mohly koupit jízdenku do Řecka.

Řecké státní orgány až do 80. let pohlížely na velkou většinu emigrantů jako na cizince, kterým bylo odebráno řecké občanství a také řecké „domovské právo“. Dále proti nim byly často vydávány také zatykače za „protinárodní činnost“ či „zradu národa“. Tímto způsobem řecké orgány mezi lety 1947–1963 vydaly až 136 dekretů, na jejichž základě bylo odebráno občanství více jak 22 tisícům emigrantům.

První návštěvy emigrantů se proto v Řecku uskutečnily se statutem cizince a s vymezenou dobu pobytu, která trvala obvykle 1–3 měsíce. Mnoho emigrantů se od poloviny 70. let po pádu vojenské diktatury snažili během svého časově omezeného pobytu s pomocí svých vlivnějších příbuzných, získat zpět odebrané občanství.

KKE se k návratu Řeků do vlasti vyjádřila pozitivně až v roce 1958. Obrat komunistů se projevil na 8. plénu ÚV KKE, který se konal v lednu 1958 v Mariánských lázních. Na tomto plénu komunisté předložili návrhy na zrušení stranických organizací v SSSR a Československu a na přeorientování stranické práce na tehdejší situaci v Řecku. Tendence řeckých komunistů zesílily po překvapivém volebním úspěchu již zmíněné levicové stany EDA, která se v květnu téhož roku stala druhou nejsilnější řeckou stranou. Představitelé po této události podporují repatriaci Řeků zpět do vlasti. Někteří vedoucí představitelé KKE žádají udělení „všeobecné amnestie“, která by se vztahovala na období občanské války a legalizace KKE v Řecku. Komunisté požadovali, aby pravicová vláda Karamanlise odstranila také ponižující podmínky, jež předtím pro repatrianty stanovila.

V Řecku ovšem Karamanlisova vláda výzvy řeckých komunistů neposlouchala. Zároveň při desátém výročí k potlačení „komunistické vzpoury“ začala vydávat nové dekrety, čímž zbavování řeckých občanství pokračovalo. Vedení KKE tak rozhodlo požádat o pomoc bratrské strany v SSSR a dalších zemích, aby na svých územích povolily Výbory pro repatriaci emigrantů (EPPE).

V roce 1961 se tak této výbor obrací na OSN s tím, že řecká vláda nechce amnestovat bojovníky protinacistického odboje, když již předtím amnestovala přední nacistické pohlaváře. V této době se mezi Řeckem a Československem uskutečňují návštěvy politických delegací. Řečí političtí činitelé během svých návštěv často požadovali shledání s emigranty. Hlavním důvodem bylo, že chtěli zjistit, nakolik jejich děti zůstaly Řeky a nebyly poslovanštěné. Velký dojem na návštěvníky udělala jejich vysoká úroveň vzdělanosti a profesní dovednosti, hlavně v technických disciplínách.

EPPE vyvíjela nátlak v otázce repatriace na řecké velvyslanectví v Praze. V květnu 1963 chtěly, aby Řecko mohly navštívit děti od 10 do 15 let a mohly se tak potkat s příbuznými. To ovšem neoblomilo řeckého velvyslance, který naopak po roce 1965 přitvrdil svoje stanovisko vůči emigrantům. Od emigrantů, kteří případně požadovali individuální repatriaci žádal informace o případné účasti na činnosti KKE nebo písemné zřeknutí komunistických idejí. Řecké úřady po roce 1965 shledaly oprávněnými stížnosti pravicové strany ERE, která zmiňovala společenské nebezpečí pramenící ze zvýšeného počtu repatriantů. Vzápětí strana prosadila novou směrnici, která ještě zpřísnila žádosti emigrantů o návštěvu či návrat do Řecka. Za těchto podmínek se dle údajů ČSČK vrátilo mezi lety 1959–1966 pouze 967 emigrantů.

Repatriace byla definitivně zastavena po nástupu již zmíněné vojenské diktatury mezi lety 1967–1974. Obnovena byla až v roce 1975 a vyvrcholila v 80. letech po nástupu socialistické strany PASOK. Řekové v Československu se ve velkém začínají do Řecka vracet až v této době.⁶⁰

⁶⁰KONSTANTINOS, Tsivos. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*. 2012, s. 221–229.

4. Vlastní práce

V první kapitole vlastní práce je vymezen pojem národnostní menšina podle právní úpravy České republiky. Dále jsou zde shrnuty údaje o počtu Řeků žijících trvale na území ČR. Ve druhé části práce je vyhodnocen dotazník sloužící k zjištění informovanosti Čechů o výskytu řecké menšiny v ČR a její historii. Ve třetí části práce jsou uskutečněny rozhovory s respondenty na otázky stanovené v cíli práce, které jsou interpretovány a vyhodnoceny.

4.1 Řekové jako národnostní menšina v České republice

4.1.1 Národnostní menšina

Vymezení pojmu národnostní menšina stanovuje zákon 273/2001 Sb. Konkrétně pak § 2 zní: *„Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.“*

*„Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.“*⁶¹

4.1.2 Počet Řeků v České republice

Podle sčítání lidu, domu a bytů z roku 2011, žilo v České republice 2 043 osob hlásících se k řecké národnosti. O skutečném počtu toto číslo, dle odhadů menšiny, nevyovídá. Řecká menšina uvádí až 7 000 osob. Důvodů může být mnoho. Jedním z nich je ten, že při sčítání lidu není povinné uvádět národnost. V analýze Českého statistického úřadu o Národnostní struktuře obyvatel je uvedeno: *„V letech 2001 i 2011 se pod pojmem národnost rozuměla příslušnost k národu, národnostní nebo etnické menšině. Pro určení národnosti nebyla rozhodující mateřská řeč ani řeč, kterou respondent převážně používal či lépe ovládal. Přípustné bylo uvést i více národností. Uvedení národnosti nebylo povinné.“*⁶²

⁶¹ Národnostní menšiny. Vláda České Republiky [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/>
⁶² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Analýza: Národnostní struktura obyvatel [online]. In: 2014, s. 2 [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>

Z těchto důvodů je možné se domnívat, že pro mnoho Řeků, kteří zde žijí již více generací, je nesnadné určit svou národnost. Domněnku je možné vyvodit také v případě výpovědi vícera respondentů této práce, které budou přiblíženy v dalších kapitolách. Na otázku, proč někteří lidé při sčítání nevyplní národnost českou i řeckou odpověď pravděpodobně bez bližšího zkoumání nezjistíme.

Další obtížností v určení aktuálních počtů Řeku je již deset let trvající řecká hospodářská krize. V souvislosti s touto situací, existují odhady, že od roku 2011 stoupl počet Řeků, kteří se stěhují do ČR právě z důvodu místní krize a dlouhotrvající nezaměstnanosti. Je proto předpokládáno, že se počty každoročně budou navyšovat z důvodu ekonomické migrace.

Dle zprávy Řecké národní banky je odhadováno, že od roku 2008 do roku 2016 odešlo z Řecka celkem 427 000 osob ve věku od 15 do 46 let. Většinou se jedná o lidi vzdělané a kvalifikované. Často jde o absolventy prestižních fakult, např. informatiky, medicíny či polytechniky. Polovina utíkajících jsou svobodní a mladší 35 let. Třetina z nich uvedla, že nepočítá s návratem do Řecka. Dle odhadů se v ČR v posledních letech usadilo přes tisíc mladých Řeků, kteří zde pracují v oblasti služeb či stavebnictví. Někteří jsou IT specialisté pracující v českých pobočkách mezinárodních společností.⁶³

4.2 Výsledky dotazníku

Pro zjištění informovanosti Čechů o řecké menšině, byl vytvořen dotazník, jehož výsledky zobrazují informovanost majority⁶⁴ o řecké minoritě.

Dotazník byl vytvořen přes stránku VyplnTo.cz. Hlavní otázky dotazníku zněly:

- Z jakých příčin si myslí, že do ČR Řekové přišli?
- V jakých letech se rozsáhlá emigrace obyvatel uskutečnila?
- Co vědí o řecké občanské válce?

⁶³ TSIVOS, Kostas. Krize vyhání mladé Řeky z domova. *Právo* [online]. 20. 9. 2018 [cit. 2019-02-13]. Dostupné z:

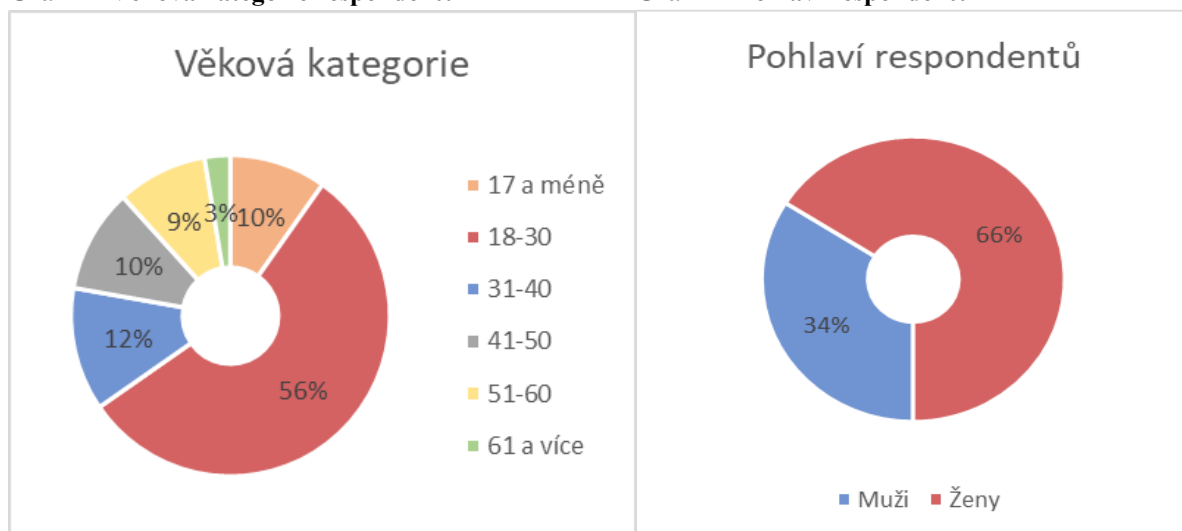
http://www.academia.edu/37658819/Krize_vyh%C3%A1n%C3%AD_mlad%C3%A9_%C5%98eky_z_domova_-_Pr%C3%A1vo_20._9._2018>

⁶⁴ Majorita neboli většina obyvatelstva. V tomto kontextu se jedná o Čechy.

Dotazníku se zúčastnilo celkem 158 respondentů, ale někteří dotazník vyhodnocovali cíleně nevhodným způsobem. Z tohoto důvodu byly nevhodné odpovědi vyselektovány a odebrány z průzkumu. Vyhodnocení tedy pracovalo se 153 respondenty.

Graf 1 – Věková kategorie respondentů

Graf 2 – Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

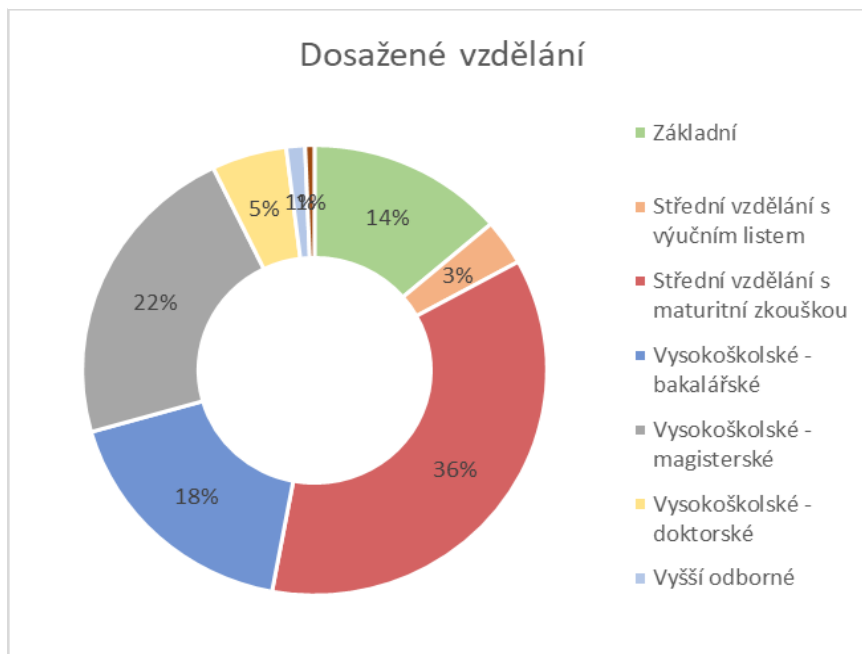
Jak je vidět na prvním grafu, největší zastoupení má věková kategorie mezi 18–30 lety, a to 85 dotazovaných. Tyto hodnoty jsou u internetových průzkumů předpokládáné, jelikož mezi uživateli internetu jsou spíše mladší generace. Není proto překvapením, že respondentů nad 61 let je nejméně a to konkrétně 4 osoby. Druhou nejvýše zastoupenou kategorií jsou osoby od 31 do 40 let, kterých je 19, osob od 41 do 50 let je 16, a o něco málo je osob od 51–60 let, kterých je 15.

Druhý graf zobrazuje pohlaví respondentů, kdy převládají ženy v počtu 101. Muži čítají 52 respondentů.

Třetí graf níže se zabýval vzděláním respondentů, jelikož tazatel očekával, že výsledek zde bude záviset nejen na věku, případně pohlaví, ale právě také na vzdělání. Největší zastoupení mají respondenti se středoškolským vzděláním zakončeným maturitní zkouškou. Jedná se o 55 osob. Druhé největší zastoupení mají vysokoškolsky vzdělání s titulem magisterským, a to 34 osob a hned za ním třetí skupina s bakalářským vzděláním s 27 osobami. Následuje 21 respondentů se základním vzděláním. Dále zbývá 8 osob

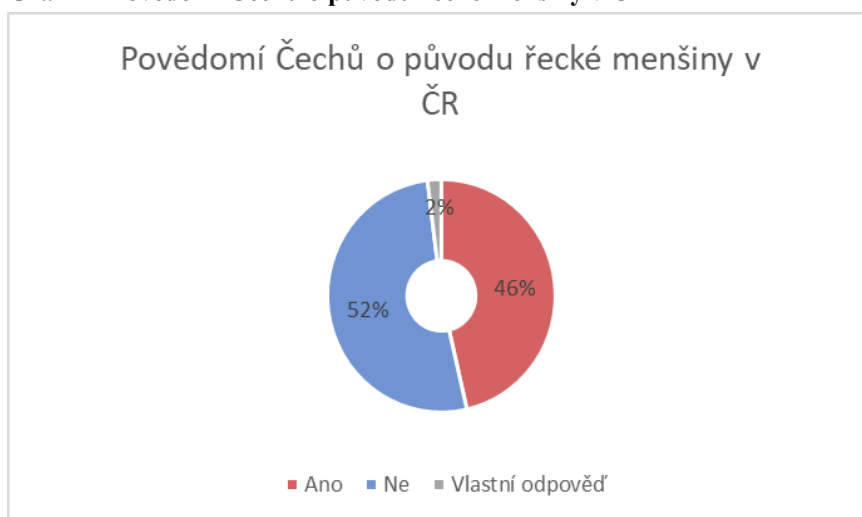
s vysokoškolským doktorským vzděláním a posledních 5 osob s výučním listem. Vyšší odborné vzdělání mají 2 dotazovaní a jeden člověk uvedl jinou odpověď.

Graf 3 – Dosažené vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 4 – Povědomí Čechů o původu řecké menšiny v ČR

Zdroj: Vlastní zpracování

V grafu č. 4 jsou zobrazeny odpovědi na otázku: „Víte, z jakých příčin se na našem území vyskytla menšina řeckého obyvatelstva?“ 52 % reprezentuje 79 respondentů, kteří odpověděli „Ne“ a 46 % osob pak představuje 71 odpovědí „Ano.“ Vlastní odpověď zvolily 3 osoby. Tato otázka byla v dotazníku položena poměrně neurčitě. Je všeobecně známé,

že lidé v průběhu let migrovali. Z tohoto důvodu zde neměli respondenti upřesnění, o jaké období se jedná. Jejich zaškrtnutí odpovědi „Ano“ či „Ne“ víceméně interpretuje, zda mají někteří Češi na tuto problematiku určitý názor či zda Řeky jako menšinu v ČR určitým způsobem registrují. Po této otázce následuje doplňující otázka, která zní: „Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, jaká byla ta příčina?“ I mezi respondenty, kteří odpověděli na předchozí otázku „Ano“ se vyskytly spíše diskutabilní odpovědi. Např. jeden respondent ve věku od 41–50 let uvedl: „*Siroty po zemřelých ve světové válce.*“ Tato odpověď se těžko hodnotí. Jednalo se mnohdy také o sirotky a jednalo se skutečně o válku, ovšem respondent míní 2. světovou válku, jak později doplňuje v časovém zařazení. Je tedy možné a pravděpodobné, že mezi dětmi, které migrovaly do Československa byly také takové, které přišly o rodiče dříve než v občanské válce. Tuto skutečnost se ale nepodaří bez bližších výzkumů zjistit. Další respondent nad 61 let, uvedl: „*Fašistický režim v 50. letech, vojenská diktatura Jeorjiosa⁶⁵ Papadopulose.*“ V tomto případě je chybně událost datována. Nejednalo o 50. léta, nýbrž o období mezi lety 1967–1974, kdy byl Papadopoulos jeden ze strůjců převratu. Zároveň v době diktatury nemohli Řekové vycestovat téměř nikam a už vůbec ne do socialistických zemí. Muž z Prahy (31–40 let), uvedl: „*Diktatura v Řecku,*“ kterou zasadil do 70. let, čímž pravděpodobně míní období vlády řeckých důstojníků. Dále např. muž v kategorii do 30 let odpověděl, že příčinou byla válka na Balkáně v 90. letech, která se ovšem netýkala Řecka, ale jiných balkánských zemí.

Dále měli tyto respondenti problém zařadit událost do správného časového období. Např. respondent do 30 let odpověděl: „*Válka v řecké Makedonii v 50. letech, 20. století,*“ kde je vidět, že respondent nějaké povědomí má, ale nepřesné. V 50. letech ještě nějakí uprchlíci přijížděli, ovšem respondentovo pozdější zařazení do časové osy ukázalo, že událost zasazuje do období 50.–60. let. Další respondent uvedl: „*řecká finanční a pracovní krize,*“ s čímž autorka souhlasí, ačkoliv se nejedná o onu migraci největší, kterou se zabývá téma této práce. Žena (18–30 let) uvedla: „*Přišli nám dělat gyros.*“ Jako rok jejich příchodu uvedla rok 2000, tudíž by její odpověď v předchozí otázce měla být zařazena jako „Ne“, tedy že příčiny nezná. Muž ve stejné věkové kategorii, uvedl: „*Chtěli jít do České republiky, např. za práci nebo se jim Česká republika líbí.*“ Za to uvedl rok 1990–2010, což nelze vyvrátit, ale ani potvrdit. Další respondentka ve věku do 30 let, uvedla: „*Tuším, že to bylo v rámci komunistických zemí, kdy se sem mnozí jezdili vzdělávat, získat práci a pak zde*

⁶⁵ Respondent tímto míní jméno Georgios Papadopoulos.

i zůstali“, časově událost zasadila do 60. let. Tato interpretace je spíše z pohledu autorky špatná, jelikož za vzděláním či prací sem původně nejeli a v souvislosti s jejich komunistickou minulostí se hovoří právě o letech 40.–50. Další a poslední odpovědi, kterou respondenti interpretovali jinak, nežli je předmětem této práce byla odpověď „z ekonomických příčin,“ kdy respondent doplnil roky 2008–2012, což je ovšem relevantní odpověď.

Ostatní respondenti byli ti, kteří o příčinách vědí a zároveň mají už povědomí o událostech souvisejících s tématem práce. I přes to bylo časové zařazení události mnohdy špatně. Např. respondentka z Prahy ve věku 41–50, uvedla pouze: „*Jsou to komunisté*“ s čímž je možné souhlasit, ale období zasadila chybně do 70. let. Respondent (41-50 let) z Mostu, uvedl: „*Občanská válka a diktatura na přelomu 60. a 70. let*“, kdy je správně pouze první část odpovědi, jelikož v době diktatury, jak už bylo řečeno, Řekové nemohli téměř opustit zemi. Žena (31–40 let), uvedla: „*Útěk před válkou*“, který lze interpretovat správně, ovšem období zasadila chybně do 20. let.

Další odpovědi se dají interpretovat jako správné, jelikož obsahují hlavní prvky událostí. Pouze ale 35 respondentů ze 71 respondentů, kteří uvedli, že o příčinách ví, uvedlo správně kontext občanské války i přibližnou dobu emigrace (tolerance odpovědi zasazených do období 40.–50. let). Z těchto 35 respondentů mělo vysokoškolské vzdělání (všech stupňů) 18 osob, středoškolské s maturitou 14 osob, základní vzdělání pouze 2 osoby a vyšší odborné pouze jedna osoba. Je tedy možné se domnívat, že vědomosti o této události závisí také na úrovni vzdělání. Dalších 5 respondentů pak správně zmínili stále aktuální řeckou krizi.

Další otevřená otázka zněla: „Co víte o řecké občanské válce?“ Na tuto otázku odpovědělo už pouhých 27 respondentů relevantně.

V rámci dotazníkového šetření bylo zjištěno, že více Čechů o tématu řecké emigrace do Československa neví. Pohledy na příčiny migrace jsou různorodé, jak můžeme vidět výše v popisu grafu č. 4. Téměř polovina respondentů z těch, kteří uvedli, že o příčinách ví, zároveň uvedlo událost řecké občanské války. Je tedy vidět, že povědomí o problematice této práce má 35 osob. V další otázce týkající se přímo řecké občanské války se vyskytlo ještě nižší povědomí. Relevantních odpovědí ze všech respondentů bylo pouhých 27 respondentů.

Výsledek dotazníkového šetření poukázal na nízkou informovanost Čechů, tedy většinového obyvatelstva, na danou řeckou emigraci do Československa. Pro reprezentativnost vzorku by bylo nutné provést dotazníkové šetření s větším rozsahem.

4.3 Rozhovory

Výzkum začíná po zodpovězení identifikačních otázek tématy týkajících se minulosti. I přes to, že práce se zabývá identitou řecké menšiny a jak se předává v současnosti, je historický kontext důležitý v jejím formování. Právě historické události včetně hrůz, které prožily první generace Řeků u nás, utvářely blízké vztahy mezi Řeky navzájem, které fungují v určité intenzitě dodnes. Z těchto důvodů jsou i otázky z minulosti pokládány mladším generacím, aby zobrazily informovanost o cestách svých rodin, a tím i předávání řeckého odkazu zde v Čechách.

V této kapitole budou zodpovězeny následující okruhy otázek:

- Občanská válka a migrace do Československa
- Život po přesunu
- Vzdělávání a vzpomínky na školní léta
- Manželství (otázky endogamie a exogamie)
- Tradice a náboženství
- Jazyk
- Vztahy k Řecku
- Řecké komunity
- Identita „českých Řeků“
- Rozdíly mezi Čechy a Řeky

4.3.1 Občanská válka a migrace do Československa

V kapitole se autorka zaměřila u každé generace na trochu jiný aspekt. První a zároveň nejstarší respondentky, byly dotazovány buď na vlastní zkušenosti, či „čerstvé“ zkušenosti svých rodičů. Mladší respondenti jsou tázáni už výhradně na příběhy, které jim zprostředkovali jejich rodiče, ale více prarodiče. Autorka chtěla z této kapitoly získat jednak paměti respondentů, ale zároveň povědomí mladších generací na tuto otázku a jak moc je probírána v česko-řeckých rodinách v ČR.

Zároveň, v případě nejstarší generace respondentů, je tazatelka nechala spíše volně vyprávět, aby se dozvěděla, co nejvíce informací, které pak korigovala doplňujícími otázkami. Respondentky se tak dostávají i k minulosti svých prarodičů.

První respondentkou se stala Dafne, která má bohaté vzpomínky na tuto událost. Nejen, že popisuje detailně svou cestu do Československa, ale její odpovědi sahají ještě dále. V rozhovoru popisuje odkud pochází její maminka a jak se dostala do vesnice ze které,

o několik let později, utíkali s rodinou za občanské války. 24. července 1923 po podepsání Laussanské smlouvy mezi Řeckem a Tureckem, nastala rozsáhlá výměna obyvatelstva mezi oběma zeměmi. Doslovně se jednalo o výměnu křesťanů a muslimů. Na území Turecka žilo mnoho Řeků a totéž platilo naopak. Oblasti na severu Řecka, které byly opuštěné od tureckého obyvatelstva připadli řeckým migrantům, kteří opouštěli Turecko. Ačkoliv plán zněl jako nejvhodnější řešení a na první pohled zněl možná až idealisticky, jeho realizace nebyla jednoduchá vůbec. Řekové, kteří žili v oblastech Turecka tam vedli jiný život, než je z většiny čekal na chudém severu Řecka. Časté romantizování této události není na místě, jak potvrzuje Dafne, které svůj příběh vyprávěla její maminka: *„Moje máma pocházela z Pontu, jazyk, kterým mluvila bych připodobnila starořečtině. Konkrétně pocházela z města Trabzon, což je přístavní město u Černého moře. Když se rozhodlo o výměně obyvatel, musela se svojí rodinou strávit tři měsíce na lodi. Tříletý bratr mojí maminky zemřel na neštovice, které chytil při plavbě. Na různé nemoci prý takto na palubě zahynula půlka lidí. Mrtvoly se házely do moře. Nakonec dorazily do Řecka jen se dvěma sestrami. Jedna z nich chvíli poté zemřela na tuberkulózu.“* Lidé, kteří dorazili do Řecka postihla tvrdá skutečnost. Lidé v Turecku zanechali veškerý majetek a přišli takřka bez financí. Jako noví přistěhovalci museli začít budovat vše od začátku. Respondentka ale sděluje, že si pamatuje od jejích rodičů, že na sever Řecka jít chtěli. Dokonce měli i možnost začít žít v Soluni, ale prý by jim tam bylo moc horko. *„Rodiče byli zvyklí na mírnější podnebí. Její tatínek si v Notii⁶⁶ otevřel pekařství, které převzal po Turcích.“⁶⁷*

Další respondentka Evdokia ve vzpomínkách zmiňuje, že její babička, která se také po výměně obyvatel dostala do Řecka, neuměla řecky. Těchto případů bylo více, tudíž k problémům přibývala i jistá krize identity a pocit cizosti v nově homogenizovaném „vlasteneckém“ Řecku. *„Táta byl ze severu Řecka z okolí Grevena, tedy vesnice v horách, která dřív patřila Turkům. Moje babička například neuměla řecky, ale jen turecky. Maminka byla Slavomakedonka.“⁶⁸⁶⁹*

Dafne si dále vzpomíná na 2. světovou válku a okupaci její rodné vesnice Bulhary. Bulhaři byli, dle slov respondentky, v této válce nejhoršími okupanty: *„Pamatuji si, jak do vesnice přišli Bulhaři. Babička nám dětem řekla, ať jsme potichu. Ženy a děti byly zavřené doma. Muži, když se doslechli, že přijdou Bulhaři utekli do hor. Pár mužů, kteří zůstali, se*

⁶⁶ Notia je rodná vesnice respondentky.

⁶⁷ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

⁶⁸ Jedná se o slovanské obyvatelstvo severního Řecka, které se považuje za součást makedonského národa.

⁶⁹ Respondentka Evdokia, 67 let, osobní rozhovor.

začali s Bulhary bavit. Někteří mluvili totiž Turecky a dorozuměli se. Pár z těchto řeckých mužů šlo za zbytkem do hor a tvrdili jim, že jsou Bulhaři hodní, ať se nebojí jít zpátky do vesnice. Většina se jich z hor vrátila, a to byla chyba. Bulharští vojáci začali muže seřazovat a odvádět pryč z vesnice. Odvedli je k místu, kde byla vykopaná díra. Muže seřadili podél, a u nich naproti nim leželi vojáci se samopaly. Když začala střelba a můj tatínek viděl, jak jeho kamarád padá na zem, zatmělo se mu před očima a začal hlava nehlava utíkat směrem pryč. Muselo to být strašné. Bulhaři stříleli do prchajícího davu. Ženy z vesnice slyšely střelbu a běžely směrem k ní, včetně mojí starší sestry. Když ženy doběhly na místo, byly mrtvolky ve vykopané díře z části zasypané, ale stále byly vidět. Ženy začaly ječet a vyhrabávat své muže a syny...někteří ještě prý chropěli.“ Později, když Bulhaři chodili po vesnici a vypalovali domy, jeden z nich přišel do domu respondentky: „Byly jsme se sestrami schované vzadu a v kolébce byl náš malý bráška. Bulharský voják přišel a uviděl moji babičku, která nás hlídala. Údajně jen vešel, podíval se na ni, a ona odkryla deku, pod kterou jsme byli. Voják nás nechal být a odešel. Člověk si pak říká, jak to mohlo skončit. Všichni neměli takové štěstí.“⁷⁰

Situace nebyla jednoduchá ani po 2. světové válce. Pro rodiče respondentů bylo údajně nepochopitelné, že by se k moci opět dostala extrémní pravice, kterou všichni obávaně nazývali fašismem. Zároveň byly severní oblasti zpustošené a lid se potýkal s velkou bídou. Je proto pochopitelné, proč komunisté začínali svoji „základnu“ budovat právě v těchto oblastech. Mezi skupinami Řeků, kteří uprchli z těchto oblastí byli Řekové komunisté, ale pravděpodobně také ti, kteří si chtěli zachránit život od bombardování královským letectvem. V tomto se výpovědi dotazovaných trochu rozcházejí. „Je to těžký, když žijete v takové době, v takovém světě plného utrpení a hledáte východisko. Pro mnoho lidí znamenalo po válce slovo fašismus něco nepředstavitelně děsivého. Je logické, že si tyhle lidi komunismus získal. Lidé ve věku mých rodičů, co žili v těchto oblastech a bojovali za války, z toho nemohli mít rozum.“⁷¹ S tímto tvrzením se dá do jisté míry souhlasit. Ačkoliv se respondentka zastává svých rodičů, což není vždy objektivní, situace v těchto oblastech byla skutečně nelehká.

Naopak Evdokia, která se narodila až v Československu popisuje, že kolem sebe v řecké komunitě měla mnoho pravověrných komunistů, tudíž i v této době museli být o ideologii přesvědčení. Z období migrace vypovídá o svém raněném otci a jak se její rodiče

⁷⁰ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

⁷¹ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

dostali do Československa: „*Otec byl raněný partyzán a v Jugoslávii ho operovali. Pak se dostal do Československa.*“ Její maminka měla cestu trochu odlišnou od ostatních dětí: „*O přesunu jsme se moc s rodiči nebavili, ale humorně mi moje máma vyprávěla, jak se chtěla dostat z té vesnice a přihlásila se jako dítě, aby také mohla pryč.*“⁷²

Ačkoliv byla evakuace dětí vyhlášena až v roce 1948, v jugoslávském městě Buljkesu fungovala řecká komunita už od roku 1945. Tato obec byla předána řeckým komunistům po odsunu německého obyvatelstva a měla sloužit jako dočasné útočiště pro důstojníky partyzánské armády (ELAS) a další členy KKE.⁷³ Ti sem unikli i se členy svých rodin: „*V roce 1946 jsme utíkali s maminkou, staršími sestrami a malým bráškou do Jugoslávie. Tam nás doprovázel i můj otec, ale pak ho poslali bojovat zpátky do Řecka. Babičku jsme při útěku nechali doma a maminka si to furt vyčítala. Babička dva měsíce po útěku zemřela. Staří lidé zůstávali...nechtěli utíkat.*“⁷⁴ Toto téma je stále probíráno hlavně v kontextu rivality mezi oběma stranami, kdy se každá k této evakuaci stavěla opačně. Komunisté tvrdili, že děti tímto zachraňují od hrozícího nebezpečí a athénská vláda naopak, že se jedná o nucený únos dětí, ze kterých budou vychovávány komunističtí nepřátelé státu. Z výpovědí respondentů je jasně zřetelné, že evakuaci vnímají jako nezbytnou.

V Buljkesu zůstávali uprchlíci až do té doby, než se odehrála roztržka mezi Titem a Stalinem a řečtí komunisté se přiklonili k sovětům. Poté museli řečtí uprchlíci pokračovat pryč z Jugoslávie do dalších socialistických zemí východního bloku. V táboře probíhalo dle výpovědí třídění do socialistických zemí: „*V Jugoslávii jsme byli dva roky. Nejprve jsme byli v Kruševu a potom v Buljkesu. Později jsme v roce 1948 museli pokračovat do Československa.*“ Z Jugoslávie musely děti pokračovat samy. Rodiče zůstávali a vraceli se do Řecka bojovat. Dafne si pamatuje, jak rodiče mnohokrát řešili, že otec bojovat nechtěl: „*Můj tatínek bojovat nechtěl, to mi mnohokrát rodiče vyprávěli. Prý se tradovalo, že kdo zradí komunisty, toho hodí do studny a nechají ho tam zemřít.*“ Respondentka dále uvádí, že kvůli postoji jejího tatínka zažila pár nepříjemných situací: „*Říkali mi: ‚tvůj táta nechtěl bojovat!‘ a vlastně to znělo jako výčitka. Jednou jsem se naštvála a odvětila jsem: ‚Ne každý chce zabíjet lidi jako vy!‘, to tenkrát koukali.*“⁷⁵

⁷² Respondentka Evdokia, 67 let, osobní rozhovor.

⁷³ KONSTANTINOS, Tsivos. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému.* 2012, s. 51.

⁷⁴ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

⁷⁵ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

To, že se komunisté na vlastních lidech dopouštěli zločinů je potvrzeno nezávisle jiným mladším respondentem Andreasem. Ten se vyjadřuje k tématu skrze jeho tetu z otcovy strany: „*Moje teta byla partyzánkou, ale nakonec doplatila na vlastní režim. Údajně ji zajali royalisté, ale po nějaké době ji pustili. Potom, co se vrátila do vesnice, byla ze strany partyzánů podezřívána, že je zradila. Nakonec ji vlastně zabili vlastní lidé. Jak to bylo se už nedozvíme...*“⁷⁶ Z výpovědi je patrné, že respondent popisuje také „temnou“ stranu „zachránců“ řeckých dětí. K otázce občanské války se více nevyjadřuje.

Despina vypráví spíše nekonkrétní příběhy. Její rodina jí příběhy popisovala, ale nejvíce ji dojaly příběhy jejího tatínka a jak vzpomínal na dětství: „*Rodiče mi vyprávěli, většinou ale babička z matčiny strany. Před několika lety jsem s otcem absolvovala cestu do Řecka, projeli jsme rodná místa otce i matky, místa, kde probíhala občanská válka, seznámila jsem se s dalšími příbuznými ze strany otce, které jsem do té doby osobně neznala. Po celou dobu pobytu mi otec vyprávěl o svém životě v dětství a mládí, které prožil v Řecku, vzpomínal. Byl to pro mne hluboký zážitek nejen osobní ve vztahu k otci, jelikož jsem s ním nevyrostala, ale i ve vztahu k Řecku, jako k vlasti mých rodičů a vlastně mé druhé vlasti.*“⁷⁷ Despina se tak dozvěděla od svého otce spíše vzpomínky z mládí než ze samotného přesunu.

Jak je možné spatřit ve výpovědích respondentů, k tomuto tématu se spíše více vyjadřovali starší generace. Mladší generace, jak bylo očekáváno, se k tomuto tématu příliš nedokázali vyjádřit, jelikož jejich vědomosti o tématu byly zprostředkovávány jejich prarodiči, a tudíž k událostem neměli takový vztah. Při předávání rodinné historie často nastávají obtíže při interpretacích příběhů. Buď je mladší generace už tolik nepamatují, či je pochopili jinak a pozměnili oproti původní verzi anebo zkrátka neví. Například Stavros žijící již v Athénách zmiňuje, že jeho rodina pochází z oblasti Kilkis. Dále vypráví o prarodičích: „*Když babička s dědou utíkali, tak vlastně babička byla už těhotná. Poté co dorazili do Česka, tak se otec hned narodil. Moc se o tom nebavili...muselo to být těžké...v zimě přes hory...bojovali. Je to stále citlivé téma, protože se zabíjel opravdu bratr s bratrem a byli za tím CIA, Američani a Angličani.*“⁷⁸ I u mladších generací po letech je možné spatřit spíše obviňování západních velmocí nežli té východní. Dle odpovědí dotazovaných nelze spatřovat, že by se stále aktivně hlásili k levicovému zaměření, ale v této otázce se k němu někteří stále přiklání. Respondentka Petra popisuje události stručněji: „*Děda vyprávěl*

⁷⁶ Respondent Andreas, 52 let, osobní rozhovor.

⁷⁷ Respondentka Despina, 65 let, elektronická komunikace.

⁷⁸ Respondent Stavros, 40 let, elektronická komunikace.

o partyzánských válkách a poměrech po příchodu sem do Česka. Pro mě jsou to stále hrdinové. Babička moc nevypráví, ta má tuto dobu tak nějak vytěsněnou...“⁷⁹

Respondenti zastupující nejmladší generaci, tedy osoby narozené v 90. letech k řecké občanské válce ani cestách svých prarodičů téměř neví. Vědí, že jejich předci putovali z Řecka za války přes Jugoslávii a další země do Československa. Další respondent Nikos se k tématu vyjadřuje takto: *„O tomto tématu toho moc nevím. Spíše vím toho dost o prarodičích, kteří byli za 2. světové války partyzáni. Prababička dostala i několik vyznamenání. O řecké občanské válce nevím vůbec nic. Víím, že cesty prarodičů vedli přes Jugoslávii, Maďarsko, Slovensko až do Československa, kde skončili v Krnově.“⁸⁰* Tereza si naopak spíše pamatuje informace o partyzánském boji, který ji vylíčil její dědeček: *„Děda se s rodinou ukrýval v horách a žil v lese a v jeskyni. Neměli dostatek jídla a už vůbec žádné léky. Zažil tak vysokou horečku, že měl zimnici a vyprávěl, jak se jen vyhříval na kameni, aby mu bylo trochu tepleji. Babička dodnes neví, kdy se přesně narodila, protože ve vesnici, kde žila, vypálili matriku, kde byly dokumenty, o jejím narození.“⁸¹*

Nejmladší respondentka, dvacetiletá Monika přiznává, že o tématu války toho příliš neví: *„Přiznám se, o průběhu občanské války nic nevím. Donedávna jsem nevěděla ani, že tam hráli roli komunisté. Příběhy jsem od prarodičů slychala, ale jako menší, takže jsem vyprávění rozuměla tak z poloviny.“* Respondentka se o téma začala zajímat až s přibývajícím věkem a její seminární prací ze střední školy na toto téma. *„Vlastně, až na střední, když jsem si tohle téma vzala, tak jsem se prarodičů ptala, jak že to vlastně bylo.“* Monika se z vyprávění svého dědy nedozvěděla přímo konkrétní informace o dvou bojujících stranách, ale pouze jednostranný příběh jako většina respondentů: *Vyprávěl mi, jak byly jeho starší sestry partyzáanky a jak obě zemřely. On byl malý, takže si pamatoval jen něco. Pamatoval si cestu přes hory, jak došli do Jugoslávie a odtamtud pak vlakem do Československa. Hodně mi popisoval, že se mu hrozně stýskalo po rodičích.“⁸²*

Jak je vidět z výpovědí mladších respondentů, jejich prarodiče jim spíše vyprávěli příběhy, které zažili, ale nechtěli se příliš vracet k politickým důvodům. Nikdo z respondentů víceméně nemá tušení, jak probíhala řecká občanská válka a ani jaké postoje k tomuto tématu tenkrát tato generace zaujímal. Téměř téma občanské války působí v rodinách oslovených respondentů jako tabuizované téma. Pouze respondent Stavros uvedl

⁷⁹ Respondentka Petra, 37 let, elektronická komunikace.

⁸⁰ Respondent Nikos, 25 let, elektronická komunikace.

⁸¹ Respondentka Tereza, 29 let, elektronická komunikace.

⁸² Respondentka Monika, 20 let, osobní rozhovor.

spíše jednostranný pohled na řeckou politiku této doby ovládanou, v negativním smyslu, Západem. Skrze respondenty tedy není možné ani zjistit, zda by svou komunistickou minulost jejich prarodiče ve vyprávění zlehčovali, zapírali či se k ní otevřeně přiznali, jelikož toto téma se svými rodinami ani neprobírali. Zároveň je nutno podotknout, že v případech, kdy mladší generace popisují osudy jejich prarodičů, dochází k jisté heroizaci jejich předků, což plyne z „dobrodružného“ vyprávění jejich rodičů či prarodičů. V tomto případě se ovšem nedá zjistit do jaké míry je heroizace oprávněná a do jaké míry ne, jelikož je téma řecké občanské války dodnes neuzavřené a lidé se dále dělí na dva tábory.

4.3.2 Život Řeků po přesunu

Po příchodu několika tisíc emigrantů vyvstala v Československu otázka potřebné péče o nově příchozí. Nejprve se jednalo o ubytování a stravování. Později přibývala otázka vzdělání a pracovního umístění, čímž se realizovala jejich integrace do společnosti. Pro Řeky nastal problém související s českým jazykem, odlišnou mentalitou a začleněním do zdejší společnosti.

Dafne svůj příběh vypráví od svého shledání s její maminkou v dětském domově v Unčíně. *„Pamatuji si, jak mi vychovatelka řekla, že přijela moje maminka. Já v tu chvíli jedla oběd a vychovatelka chtěla, abych si ho v klidu dojedla. Já jsem ale vyskočila ze židle a běžela jsem k venkovní bráně...vlastně se mnou běžela i sestra. Když jsme ji uviděly, tak jsme začaly plakat a utíkaly jsme jí do náručí. Měla s sebou i našeho tříletého brášku.“* Pro Dafne a její sestru bylo nepředstavitelné svoji matku nechat znovu odejít. Naštěstí se matka respondentky rozhodla zeptat se místního ředitele na práci. Ten souhlasil a mohla pak být nablízku svým dětem. Později se děti přemístily do dětského domova v Loučné nad Desnou a respondentky maminka za nimi dojížděla z Šumperka. *„No bylo to tak, že jsme neměli kde bydlet, tak jsme my se sestrou byly v dalším domově a maminka měla v Šumperku jen nějaký menší pokoj pro ni. Každý den pak za námi dojížděla. V tuhle dobu maminka pracovala v závodní jídelně.“* Respondentka si dále také pamatuje, že když její tatínek přijel z Řecka do Československa poté, co jej propustili ze zajetí, nechtěl tu zůstat. *„Nelíbil se mu tu uspěchaný styl života.“*⁸³

Evdokia k tématu povídá o svých rodičích, jak se poznali, jakou práci vykonávali a kde se jako rodina usídlili: *„Maminka s tatínkem se poznali v dětských domovech. Nejprve*

⁸³ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

byli v Praze, ale tím, že byli starší, tak je poslali do dětských domovů na Moravě se starat o děti. Táta byl vychovatel a máma v kuchyni jako pomocná síla.“ Později respondentka k tématu dodává: „My jsme s našima zůstali v Kopřivnici. Táta odešel z vychovatelství a sháněl práci s bytem. Když mi bylo šest, tak jsme skončili zde, kde byla velká továrna, ve které dostali rodiče byt a práci. Řeků tam byly asi 4 rodiny, ale stejně jsme udržovali kontakty s řeckou komunitou z Ostravy“⁸⁴

Despina popisuje, že i když se zde měli Řekové oproti situaci v jejich vlasti dobře, stále vzpomínali na svou rodnou zemi. V odpovědi mluví o svých rodičích: „Zpočátku si zvykali obtížněji, jiný jazyk, jiná kultura, jiné prostředí, ale pak se jim tu líbilo. Celý život zde se ale toužili vrátit do své původní vlasti. Matka se se svým druhým manželem do Řecka vrátila v roce 1978, otec dosud žije v ČR. Já žiji v Praze a jsem zde spokojená.“⁸⁵

Mladší respondenti byli dotazováni, zda jim jejich rodiny líčily počátky jejich života v Československu a zároveň, jaký život zde vedou oni. Andreas uvedl: „Vím o svých rodičích, že žili v dětských domovech. Teď si přesně nevybavím už kde. Měli to tu z počátku těžké, jelikož neznali jazyk a kulturu. Vím, že prarodiče párkrát říkali, že je tady vše takové rychlé a uspěchané. Moji rodiče už uměli česky perfektně, jelikož zde byli téměř odmalička. Tam byl spíš problém, že to byli zkrátka cizinci a jiná nátura. Táta byl vyučený geolog, ale pak se tomu nevěnoval. Potom měl vlastní hospodu.“ Na otázku, jak se sám v Čechách cítí odpověděl: „No, já se tu cítím dobře, protože tohle je můj domov. Tohle a ne Řecko.“⁸⁶

Další respondent na otázku, zda mu rodiče či prarodiče vyprávěli o jejich začátcích zde, odpověděl: „No taťka moc ne. Když babička s dědou utíkali, tak vlastně babička byla už těhotná. Poté co dorazili do Česka, tak se hned narodil. Prarodiče mi trochu něco vyprávěli, ale moc se o tom nebavili. Muselo to být v zimě přes hory těžké, a ještě jak bojovali...“ Při dotázání, zda tedy neví přímo cestu, sdělil: „Klasika, utíkali přes hory a potom vlakem do Československa“⁸⁷ Z jeho odpovědi vyplývá, že jeho rodina o jejich minulosti spíše nemluvila nebo si to respondent nepamatuje. Kudy vedli jejich cesty v Československu nebo jak se zde cítila jeho rodina respondent nezmiňuje. Sám respondent se rozhodl kvůli svým kořenům odstěhovat do Řecka.

⁸⁴ Respondentka Evdokia, 67 let, osobní rozhovor.

⁸⁵ Respondentka Despina, 65 let, elektronická komunikace.

⁸⁶ Respondent Andreas, 52 let, osobní rozhovor

⁸⁷ Respondent Stavros, 40 let, elektronická komunikace.

Petra se k tématu života jejich prarodičů po přesunu moc nevyjadřuje. Popisuje pouze, že ji prarodiče nějaké příběhy říkali, ale jaké již v rozhovoru nepopisuje, a to ani přes rozvíjející otázky tazatelky. Zároveň je zde respondentka spokojená a žije zde s rodinou.

Nejmladší respondenti, mají znalosti také spíše útržkovité, jak se dalo očekávat. O generaci jejich prarodičů a jejich životě zde už příliš informací nemají. Respondent Nikos uvádí nejprve stručný život jeho otce: „*Můj otec se narodil v Bohumině. Chodil tady do školy v Krnově, kde se seznámil s mojí maminkou. Chodili spolu a jak mu bylo 17, rodiče se stěhovali zpět do Řecka a on musel s nimi. Potom se později vrátil a měli s maminkou mě.*“⁸⁸ Při rozvíjejících otázkách popisuje něco ze života prarodičů: „*Jeli vlakem přes Srbsko,⁸⁹ Maďarsko, Slovensko, Česko a vystoupili v Krnově. Jelikož Krnov je oblast Sudet a poté co po válce odešli Němci, zůstali tam prázdné baráky, tak se do jednoho z nich nastěhovali. To je vše, co vím.*“

Respondentka Tereza má informace o životě v Československu od své maminky, která ačkoliv se narodila zde, strávila svých prvních pár let života v dětském domově: „*Od dědy znám spíše vyprávění ještě z doby občanské války v Řecku, tedy po emigraci již ne. Máma se zde již sice narodila, ale pohnutím osudu také strávila pár prvních let života v dětském domově, odkud si ji vzala ve třech letech její babička a s tou vyrůstala bez svých vlastních rodičů. O tom vypráví často a je z toho dodnes traumatizovaná.*“⁹⁰

Monika popisuje, že naopak informace, které má o životech její rodiny má spíše od prarodičů a nikoliv rodičů. Jedním z důvodů může být také fakt, že Monika má jednoho rodiče Čecha a druhého Řeka: „*Co si tak vybavuji, tak vím, že prarodiče byli v dětských domovech, protože jejich rodiče zůstávali ve válce, dokud neskončila. Pak vlastně, když přijeli, tak nevím, jak to bylo. Víc mi vyprávěl děda, ale je pravdou, že na jeho profesi jsem se nikdy nezeptala. Nevím, co vlastně dělal za práci ani kam chodil do školy.*“⁹¹

4.3.3 Vzpomínky na školní léta

Otázka vzdělání byla důležitá v kontextu integrace řeckých dětí do společnosti. V této kapitole se mohly všechny věkové kategorie respondentů vyjádřit ke svým vlastním vzpomínkám. Jednou z rozvíjejících otázek, které byly při rozhovorech využity, byla šikana a odlišnosti, které sami vnímali mezi nimi a českými dětmi.

⁸⁸ Respondent Nikos, 25 let, elektronická komunikace.

⁸⁹ Čímž respondent míní tehdejší Jugoslávii a uprchlický tábor v Buljkesu.

⁹⁰ Respondentka Tereza, 29 let, elektronická komunikace.

⁹¹ Respondentka Monika, 20 let, osobní rozhovor.

Dafne k otázce na školní léta přichází hned v rozhovoru o jejím životě po přesunu. Respondentka vzpomíná, že se děti nejprve učily v dětském domově, kde se učily v 1. a 2. třídě v řečtině (slavomakedonské děti v makedonštině) a poté i česky. V roce 1951 začaly děti chodit od 3. třídy do základních smíšených škol. V rozhovoru pak dále popisuje své vzpomínky: „*No... kamarádila jsem se tam s holkou, která byla Němka, Gerta se jmenovala. Ta byla opravdu moc hodná. Ta tam tenkrát v Unčíně zůstala se svou babičkou. Pak jsme se kamarádily tak různě s dalšími holkami. S šikanou jako takovou jsem se nesečkala nebo si na ni nevzpomínám. Jediní, s kým jsme se my holky pošťuchovaly, byli kluci. Ty jsme nesnášely (smích).*“ Respondentka dál ještě pokračuje ze základní školy na střední průmyslovou školu oděvní, kam později nastoupila: „*I tam byly holky milé. Tam už žádní kluci nebyli, takže jsem byla spokojená. Já byla hrozně stydlivá. Žádné posměšky z jejich strany jsem nezažila. Pamatuji si ale ještě, jak mi tatínek z Řecka poslal balík s novými věcmi. Byly tam boty, krásné šaty... takové, které zde nešly sehnat. Spolužačky i učitelky je obdivovaly.*“⁹²

Naopak téměř o 10 let mladší respondentka Evdokia pocítila postupem času určitou nevráživost od ostatních spolužáků. Svůj příběh začíná od střední školy: „*Já dělala na Moravě strojní průmyslovku, což nebyl můj šálek kávy. Já jsem spíš humanitní člověk a šly mi jazyky. Měla jsem ráda i ruštinu, líbila se mi. Soutěžila jsem v jazycích atd. Na VŠ otevřeli ročník na fakultě v Praze a dali šanci řeckým dětem. Dostala jsem se na studium novořečtiny a ruštiny.*“ K otázce šikany respondentka odpověděla: „*Ve škole mi ošklivé děti říkaly ošklivé a hodné děti hezky.*“ Evdokia začala cítit rozdíly až po roce 1968 (ve svých 16 letech) a vpádu vojsk Varšavské smlouvy: „*Začala jsem cítit rozdíly až po roce 1968. Do té doby jsem nepocítila nějakou extrémní šikanu nebo rasistické, xenofobní projevy. Žili jsme v pavlačových domech, kde byli všichni nastejno. Rodiče byli taky oblíbení a nekonfliktní. Nemám z dětství ošklivé vzpomínky, naopak. V osmašedesátém se o nás naši začali bát. Nastala politická změna a nikdo se nás na názor neptal, byli jsme prostě pro ostatní všichni komunisti a setkali jsme se i s vyhrožováním.*“⁹³ Evdokia tak poskytuje tazatelce náhled také na komunistickou minulost, kterou další respondenti vůbec nezmiňují.

Další respondentka Despina se s šikanou nesečkala ovšem jednou z odlišností, kterou vyzdvihovali její spolužáci, bylo její jméno: „*V dětství jsem se díky svému jménu i zevnějšku*

⁹² Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

⁹³ Respondentka Evdokia, 67 let, osobní rozhovor.

*cítila odlišně, občas se děti posmívaly mému jménu a dávaly mi různé přezdívky, ale většinou jsem neměla ani s dětmi, spolužáky ani učiteli žádné potíže a se šikanou jsem se nesetkala.*⁹⁴

Další respondenti, narození v rozmezí mezi 60.–80. lety se už setkali s rasistickými projevy. Andreas tvrdí, že se s šikanou nesetkal. Alespoň dle významu slova, které tomu přikládá: *„Problémy s ostatními, kvůli nějaké šikaně jsem neměl, protože jsem byl silnější oproti ostatním klukům. Uměl jsem se prát, takže když byl na mě někdo ošklivý, tak jsem se ohnal. My jako cizinci jsme byli zkrátka odlišní. Když někdo měl hloupé řeči, tak jsem si to nenechal líbit. Jako šikanu to ale neberu. Někaké poznámky někdo třeba prohodil, něco jako: ‚Ty cikáne!‘ a tak podobně, ale nenechal jsem si to líbit.“* Dále v rozhovoru rozvíjí odlišnosti, které si myslí, že na něm nejvíce ostatní děti vnímaly: *„No já sám jsem se cítil samozřejmě odlišně. Měl jsem černé vlasy, velké hnědé oči...plet' mám, jak vidíte naopak světlejší, ale to bylo jedno. Chováním jsem byl ale spíš jako Čech.“*⁹⁵

Respondentka Petra uvádí podobné typy urážek jako Andreas. Poté také připomíná, že postupem času a v dospělosti byl řecký původ spíše výhodou: *„Vcelku pravidelně jsem v dětství zažívala narážky typu: ‚cikáni‘ a tak, ale jinak v dospívání to pak byla spíše výhoda a pro ostatní zajímavost.“*⁹⁶

Naopak Stavros, který nyní žije v Athénách, na své dětství nemá z jeho vyprávění vůbec dobré vzpomínky: *„No tak mému jménu se divili. Zažil jsem i rasistickou šikanu, protože jsem snědý a děti jsou kruté. Mokrát jsem se vrátil z venku domů s pláčem. To mě poznamenalo dodnes.“* Dále v jeho odpovědi ještě dodává: *„Češi jsou rasisti a primitivové.“*⁹⁷ V jeho vzpomínkách je možné vidět, jak dětství ovlivňuje pohled na určité věci i po takové době. Je zřejmé, že chování českých dětí bylo kruté a nevhodné, zároveň ovšem nevypovídá o chování všech Čechů, jak vlastně respondent ze svých špatných vzpomínek vyvodil. Zároveň je možné zpozorovat, že tato skupina se na rozdíl od té první potýkala i s nadávkami narážejícími na jejich národnost.

Respondenti narození v 90. letech se už tolik s tématem rasismu nesetkali. Nikos naopak ze svých školních let popisoval odlišnosti od českých dětí: *„Už jako malý jsem se lišil od ostatních dětí v Česku tím, že oni poslouchali české písničky ale já jenom ty řecké, a to přetrvává skoro dodnes. Taky jsem tancoval v řeckém souboru od 5 let“*⁹⁸ Zde je patrné,

⁹⁴ Respondentka Despina, 65 let, elektronická komunikace.

⁹⁵ Respondent Andreas, 52 let, osobní rozhovor.

⁹⁶ Respondentka Petra, 37 let, elektronická komunikace.

⁹⁷ Respondent Stavros, 40 let, elektronická komunikace.

⁹⁸ Respondent Nikos, 25 let, elektronická komunikace.

že respondent vyzdvihuje své „řectví“ a rozdíly, které sám na sobě vnímal nejsou fyzického, ale kulturního charakteru.

Tereza stejně jako respondentka Petra uvádí, že s postupem času se stával její řecký původ spíše pozitivem, nežli negativem: *„Na prvním stupni základní školy si mě někteří spolužáci pletli s Romem, takže si vzpomínám na pár nepříjemných řečí, ale nic horšího si nepamatuji. Od druhého stupně dále už mi spíše záviděli, že jezdívám za babičkou k moři i ve školním roce.“*⁹⁹

Monika uvádí spíše fyzické odlišnosti: *„Hodně si děti všímaly odlišností v mém vzhledu. Nyní jsem obarvená, ale jako dítě jsem měla hodně tmavé vlasy a oči a zkrátka jiné rysy, takže si vždy něco našly a něco prohodily, ale šikana to nebyla. Povahou těžko říct, ale byla jsem spíš české dítě.“*¹⁰⁰

4.3.4 Manželství

Řekové opouštěli svou zemi s vidinou brzkého návratu domů. Z tohoto důvodu bylo poměrně logické, že rodiče nechtěli, aby jejich děti uzavíraly sňatky s Čechy. Smíšený sňatek by pro ně přinášel nepříjemnosti v souvislosti s vysněným návrtem domů. Lze tedy tvrdit, že například ještě v 50.–70. letech byla endogamie poměrně silná. Postupem času, když se Řekové začínali smířovat s tím, že se do rodné vlasti tak brzy nevrátí, se začala endogamie uvolňovat. Dodnes ale může hrát roli také jiný pohled, a to kulturní či etnický. Mezi Řeky stále vládne jistá hrdost a s ní spojené preference na budoucího partnera či partnerku.

Například Dafne odmala zaujala jasné stanovisko. Ačkoliv vyrůstala v českém prostředí, její úzké vazby na Řecko se nedaly zapřít ani v tomto ohledu: *„Celý život jsem chtěla Řeka a ne Čecha. Dokonce se do mě jeden pohledný Čech zamiloval a nosil mi květiny a bonboniéry na internát a posílal je po vychovatelkách. Já byla ale moc stydlivá a věděla jsem, že nechci randit s Čechem, že to není pro mě.“* Zde je vidět jisté romantizování si řecké národnosti či snaha udržet kontakt se svou rodnou zemí a zároveň jakési udržování si své identity. V případě této nejstarší respondentky, která dospívala v 50.–60. letech je vidět endogamní tendence. Respondentka zároveň vzápětí popírá, že by se jednalo o výchovu od jejich rodičů: *„Není to tak, že by mi to rodiče vtloukávali do hlavy i když to nejspíš chtěli.“*

⁹⁹ Respondentka Tereza, 29 let, elektronická komunikace.

¹⁰⁰ Respondentka Monika, 20 let, osobní rozhovor.

Já jsem si tím tenkrát byla zkrátka tvrdohlavě jistá...“¹⁰¹ Tendence romantizovat řeckou společnost ovšem neměli jen rodiče, ale právě také řečtí vychovatelé, které působili v dětských domovech, což si respondentka neuvědomuje.

Evdokia se provdala za Čecha. Na rozvíjející otázku tazatelky, zda od ní rodina očekávala, že si partnera bude hledat v řecké komunitě, odpověděla: *„Netlačili mě do toho přímo, ale problém nastal, když se rodiče rozhodli odstěhovat zpátky do Řecka. Nechtěli mě tady nechat a nenápadně se mě snažili přesvědčit, ať se s mým nynějším manželem rozvedu. Nechtěli mě tu nechat samotnou.“* Přesně z těchto důvodů bylo mnoha rodinami vyžadováno, aby si jejich děti hledaly partnery mezi Řeky. Dále respondentka volně popisuje jejich první cestu do Řecka: *„Poprvé jsme do Řecka přijeli v 1981. Byli jsme úplně v šoku. Civilizovalo se to oproti vyprávění rodičů, jak to tu bylo předtím. Kladli jsme si otázku, zda nezůstat, ale ta mentalita je jiná a manžel měl jazykovou bariéru.“*¹⁰²

Despina vypovídá nejen o tom, že její rodiče očekávali za ženicha Řeka, ale také o své skoro tchýni: *„Byla jsem provdána Čecha, nyní mám partnera Řeka, který pochází z Athén a nyní trvale žije v Praze.“* Po doplňující otázce, zda její rodiče očekávali, že se provdá za Řeka, a nikoliv za Čecha, odpověděla: *„Moji rodiče to očekávali a chtěla jsem to i já... Můj první dlouholetý přítel byl Řek, ale pak to nedopadlo dobře. Chtěli jsme se vzít, ale překazila nám to jeho matka. Chtěla ho jen pro sebe...“*¹⁰³ Ve výpovědích nejstarších respondentek jsou patrné tendence rodičů udržovat v rodinách spíše endogamii.

Andreas si vzal Češku ale i přesto podotýká, že jeho rodiče a hlavně matka, si představovali někoho jiného: *„Já jsem si vzal Češku, ale moje matka speciálně byla vždy hrdá a k Řecku vzhlížela. Ne že by na moji manželku byla nějak zlá, ale věděl jsem zkrátka, že by raději Řekyni. Tohle se mi nikdy nelíbilo.“*¹⁰⁴ Je tedy patrné, že i u další generace se tyto tendence stále projevovaly.

Další respondentka je také provdaná za Čecha: *„Já i moji další sourozenci, mají za partnery Čechy.“*¹⁰⁵

Respondent Stavros je svobodný, a tudíž se k manželství nevyjadřuje jako předcházející respondenti. Jelikož je pouze polovina jeho rodiny řecká, neměl předepsaná

¹⁰¹ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

¹⁰² Respondentka Evdokia, 67 let, osobní rozhovor.

¹⁰³ Respondentka Despina, 65 let, elektronická komunikace.

¹⁰⁴ Respondent Andreas, 52 let, osobní rozhovor.

¹⁰⁵ Respondentka Petra, 37 let, elektronická komunikace.

pravidla, že jeho nadcházející musí být Řekyně. Respondent se také přestěhoval do Athén, a je zřejmé, že potencionální vztahy bude navazovat spíše s Řekyněmi.

Nejmladší skupina respondentů se příliš k manželství nevyjadřuje. Je ale pravdou, že např. respondent Nikos má v preferencích jasno: „*Chtěl bych Řekyni. Hlavně kvůli povaze. Rozumím si s nimi více.*“¹⁰⁶ Nikos měl příležitosti se s Řekyněmi setkat, jelikož pochází právě z Krnova, kde se vyskytuje početná řecká komunita. Monika naopak uvádí, že její rodina, ani ona, nikdy nedávali přednost Řekům před Čechy či jinými národnostmi: „*U nás tohle bylo vždycky jedno. Mám dvě starší sestry, které už byly vdané a ani jedna ne za Řeka. Spíš bych řekla, že to generace mých rodičů neřešila, ale zase to je možná tím, že to bylo u nás vždy takové multikulturní. Já sama mám partnera Čecha.*“¹⁰⁷ Poslední respondentka Tereza také uvádí, že v jejich rodině nebylo důležité, jaké národnosti je jejich životní partner a sama má manžela Čecha. Mladší generace na těchto tendencích spíše nelpí. Mnoho z respondentů mělo či má za partnera/partnerku Čecha/Češku. U starších generací byly tyto tendence více zjevné. Ovšem i u mladších generací, například ve výpovědi Nikose, můžeme vidět endogamní preference.

4.3.5 Jídlo, tradice a náboženství

Až 90 % Řeků se hlásí k pravoslaví. Náboženství v Řecku skutečně utváří řeckou identitu. Lze to zpozorovat i z průzkumu Pew Research Center, které se ptalo respondentů, zda považují náboženství za klíčovou součást národní identity. Řecko se v této otázce umístilo na 4. pozici ze 34 evropských zemí. Konkrétně 76 % Řeků odpovědělo, že jejich národnost je tvořena právě křesťanskou vírou. Až 92 % Řeků věří v existenci Boha.¹⁰⁸ Řecká pravoslavná církev zaujímá v řecké ústavě status "převládajícího náboženství" a Řecko je také jedinou zemí na světě, kde je východní pravoslavná církev oficiálně uznána jako státní náboženství.¹⁰⁹ Zároveň je také křesťanská pravoslavná výuka zahrnuta do učebních osnov ve školách.

Největším svátkem je v Řecku *Pascha*, tedy vzkříšení Ježíše Krista. V českém katolickém prostředí je tento den nazýván Velikonocemi. V Řecku se jedná o největší

¹⁰⁶ Respondent Nikos, 25 let, elektronická komunikace.

¹⁰⁷ Respondentka Monika, 20 let, osobní rozhovor.

¹⁰⁸ Religion is key part of identity for most Greeks. Dostupné z: <http://www.ekathimerini.com/234129/article/ekathimerini/news/religion-is-key-part-of-identity-for-most-greeks>.

¹⁰⁹ LATOURETTE, Kenneth Scott. *Christianity in a Revolutionary Age, II: The Nineteenth Century in Europe: The Protestant and Eastern Churches*. 1959, s. 479–481.

křesťanskou oslavu roku a předčí tím i Vánoce. Velikonoce se v Řecku řídí juliánským kalendářem, a proto bývají zpravidla později než ty katolické.

Dalším významným svátkem je *Christougénna*, tedy Vánoce. Dárky dětem nosí na Nový rok sv. Basil. Slavnostní bohoslužba probíhá 24. prosince a hlavní liturgie následující den.

Dafne i Evdokia jsou obě pokřtěné. Obě dvě ale podotýkají, že nejsou aktivní věřící. Evdokia přímo říká: „*Já i moje dcery jsme pravoslavně pokřtěné. Musela jsem se tenkrát oddat církevně, kvůli Řecku, ale jinak nejsme věřící. Nejsme nábožensky založeni. Náboženství je v Řecku povinný předmět, takže tam na to dbají hodně, ale my tady ne.*“¹¹⁰ Vzápětí, jako většina respondentů dodávají, že svátky slaví české. Dafne ještě uvádí: „*Tenkrát jsem je slavila ještě, když byly mé děti hodně malé. To bylo ještě, když s námi žil můj tchán s tchýní. Ti si na tohle potrpěli.*“¹¹¹ Obě respondentky podotkly, že řecká jídla vaří často.

Naopak Despina, která není pravoslavně pokřtěná uvádí, že řecké svátky slaví: „*Ano, slavím Velikonoce a Nový rok, kdy pečou vasilopitu.*“¹¹²

Andreas k tématu víry dle jeho slov nemá čím přispět: „*Já nejsem už pokřtěný a ani toho nelituji. Nejsm věřící člověk. Vánoce jsem slavil se svými dětmi české.*“ Na otázku, zda vaří případně nějaká řecká jídla či dodržuje nějaké jiné tradice uvedl: „*Nedodržuji žádné tradice, ale řecká jídla mám rád. Ne že bych je vařil nějak často, ale připravit je umím. Mojí srdcovou záležitostí je gyros, ale ten je skutečně nejlepší v Řecku.*“¹¹³

Petra uvádí, že není pravoslavně pokřtěná a žádný významný vztah k víře a tradicím nemá. Řecká jídla ovšem vařit umí a vaří je ráda: „*No, vařím řecká jídla, spíše krétská, například stifado, spanakorizo, briam, a tak dále.*“¹¹⁴ Krétská jídla respondentka preferuje kvůli svému jednoletému pobytu na Krétě.

Stavros, který žije v Řecku se k tradicím staví více aktivně: „*Nejsm z Česka pokřtěný a tady v Řecku to stále odkládám. Svátky ale slavím. Pascha a Vánoce jsou klasika v celém Řecku. Celkově ty oslavy zde jsou úplně něco jiného. Hlavně co se týče Velikonoc, tak tady jsou ty oslavy opravdu veliké oproti těm v Čechách.*“ Zároveň k otázce, zda má tedy

¹¹⁰ Respondentka Evdokia, 67 let, osobní rozhovor.

¹¹¹ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

¹¹² Vasilopita je tradičním novoročním moučníkem do kterého je zapečena mince. Po půlnoci se rozkrojí a ten, kdo najde minci ve své porci, bude mít po celý rok štěstí.

¹¹³ Respondent Andreas, 52 let, osobní rozhovor.

¹¹⁴ Respondentka Petra, 37 let, elektronická komunikace.

nějaký vztah k náboženství dodává: „*Otázka života a smrti to není. Nejde o náboženství až tak. I tady to spousta lidí dělá, protože je to spíše tradice, pro ten obřad a slavnost. Znáám hodně kamarádů, co své děti nekřtí.*“¹¹⁵

Nejmladší skupina respondentů nemá k řeckým tradicím moc blízko, a pokud o nich něco ví, je to z jejich návštěv Řecka či od známých. Nikos, jako jediný z této skupiny respondentů, je pravoslavně pokřtěný, ale řecké svátky příliš neslaví: „*Vánoce slavím normálně po našem. Občas Velikonoce slavím po řeckém způsobu.*“ Co se týče přípravy řeckých jídel má Nikos návrh: „*Já jsem několik let pracoval v řecké restauraci, takže řecká jídla nejenže umím, ale taky je vařím.*“¹¹⁶

Tereza pokřtěná není. Částečně nějaké tradice dodržuje, ale například řecké oslavy Velikonoc zná jen z vyprávění její tety: „*Rodina, která žije v Čechách, nedodržuje téměř nic. Maximálně tak novoroční vasilopitu. Teta žijící v Řecku více řeší Velikonoce a půst před nimi, tak to znám spíše z vyprávění od ní.*“¹¹⁷

Monika už k řeckým tradicím naopak nemá vztah téměř žádný. Její rodina, která není nábožensky založená a celý život žije v ČR o řeckých svátcích příliš neví: „*Je mi to trochu trapné, ale řecké svátky vůbec nevím, jak se slaví. Nejsem pokřtěná a ani moji rodiče. Slavíme Vánoce i Velikonoce po českém způsobu. Tuším, že mi prarodiče říkali něco o christopsomu, což je řecký vánoční chléb, ale jinak nevím.*“¹¹⁸

Z výpovědí respondentů je patrné velké odloučení od řeckých tradic. Jak uvádí například Stavros, tak v Řecku jsou oslavy skutečně bujaré. V Čechách tyto svátky téměř nikdo z dotazovaných neslaví a když ano, tak pouze částečně a spíše, co se týče přípravy pokrmu.

4.3.6 Jazyk

Řečtina patří do samostatné větve indoevropských jazyků. Řečtina tedy jako jazyk stojí izolovaně a nespadá do žádné indoevropské podskupiny. Do 70. let 20. století se používala spisovná forma řečtiny *katharevousa*, která měla základ v byzantské řečtině a *dimotiki* jako novější lidová forma řečtiny. Dnes je zákonem upravena pro všeobecné vzdělávání a oficiální dokumenty pouze forma řečtiny, která vychází právě z *dimotiki*.¹¹⁹

¹¹⁵ Respondent Stavros, 40 let, elektronická komunikace.

¹¹⁶ Respondent Nikos, 25 let, elektronická komunikace.

¹¹⁷ Respondentka Tereza, 29 let, elektronická komunikace.

¹¹⁸ Respondentka Monika, 20 let, osobní rozhovor.

¹¹⁹ KOKAISL, Petr. Etnické minority v Evropě. 2014, s. 332.

Jazyk je prvkem vydělující etnikum, a proto je pro studium menšin klíčový. Z toho důvodu je otázka jazyka a jeho uchování v ČR, zahrnuta do výzkumných otázek. Cílem je zjistit, do jaké míry je jazyk stále vydělujícím prvkem, tedy do jaké míry jej „čeští“ Řekové ovládají.

U první sledované skupiny je téměř jasné, že řecky hovoří, což se autorce práce potvrdilo. Zároveň ovšem i nejstarší respondentka podotýká, že její přízvuk není dokonalý: *„Samozřejmě řecky umím. Rodiče na mě mluvili odmalička a po odloučení, které jsem zažila při cestě sem jsme v dětských domovech měly jako děti stále přístup k řečtině, alespoň zatím k té mluvené. No a pak, jak jsem říkala, jsme se učily i číst a psát, takže já jazyk umím. I přesto, že jsem se svými vrstevníky řecky mluvila, ten přízvuk na mně zkrátka v Řecku vždy poznali. Na manželovi, který také žil v Čechách vůbec, ale na mně ano. Vždy říkali: ‚Dafni odkud jste, že máte takový přízvuk?‘ no a já jim říkala, že vlastně odsud (smích).“*¹²⁰

Evdokia popisuje, že si řečtinu hodně zlepšila při studiu na vysoké škole, kdy přišla do styku se studenty z různých zemí: *„Na fakultě jsem poznávala různé národnosti. Dali mě jako Řekyni na cizineckou kolej. Byli tam, Angličani, Vietnamci, Kubánci, Portugalci... dokonce Řekové z Rumunska a ti uměli perfektně Řecky. My z Česka neměli takový základ. Přijel nějaký dědek, co nebyl ani učitel, a učil nás Řecky, takže naše řečtina byla lámaná. Já se jazyk nejvíce naučila, když jsem jezdila na zábavy do Ostravy, ale pak i na koleji, když jsem mluvila právě s těmi studenty z Rumunska.“*¹²¹ Dále podotýká, že jazyk předala i svým dcerám: *„Já se jazykům věnuju, takže pro mě je předávání jazyka důležité.“*

Další respondentka uvádí, že hovoří velice obstojně: *„Ano, velmi dobře, mluvili jsme hodně doma s rodiči. Později počátkem 90.let jsem absolvovala i studium řečtiny v Soluni, které bylo pořádáno vládou Řecka pro Řeky žijící v zahraničí.“*

Andreas v rozhovoru sdělil, že dřív jako malý rozuměl, ale postupně ztratil s řečtinou kontakt a jeho znalost jazyka se téměř vytratila: *„Když jsem byl malý, tak na mě mluvili výhradně řecky jenom prarodiče. Později když jsme v 80. letech přijeli do Řecka, tak jsem se ještě jako dítě domluvil, to si pamatuju. Pak jsem už tolik známých Řeků kolem sebe neměl a tu schopnost jsem ztrácel. Nyní ještě něčemu rozumím, ale už se nedomluvim.“*¹²² V interpretaci respondenta je viditelné, že jeho rodiče, ačkoliv řečtinu ovládali, vyrůstali odmala zde, a proto spíše s dětmi mluvili doma česky.

¹²⁰ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

¹²¹ Respondentka Evdokia, 67 let, osobní rozhovor.

¹²² Respondent Andreas, 52 let, osobní rozhovor.

Petra se sice neučila řecky přímo doma, ale částečnou znalost řečtiny má: „*Ano částečně řecky hovořím. Mám řeckou soluňskou zkoušku Vita. Doma se u nás mluvilo spíše česky, takže jazyk jsem se učila sama v dospělosti.*“¹²³

Respondent Stavros, který žije v Athénách Řecky samozřejmě umí, ale v rozhovoru se vyjadřoval ke své minulosti a svému základu řečtiny, který si osvojil zde a studiu jazyka přímo v Řecku: „*Doma se u nás mluvilo spíše česky. Babička s dědou naopak spíše řecky. Děda se mě odmalička snažil naučit číst a psát. Nechával si posílat dětské učebnice z Řecka. Hodně jsem se naučil také přes léta, která jsem trávil odmala v Řecku. Později když jsem dojel natrvalo, tak jsem se hodně naučil na Filozofické fakultě tady v Athénách. Podle úrovně znalosti jazyka vás zařadí na různou úroveň a celkově jich je šest. To mi pomohlo hodně. Stále na mně, i po těch letech, přízvuk trochu poznat jde.*“¹²⁴

Nikos pochází z Krnova, kde žije dle jeho slov až 1500 Řeků a sám o městu mluví jako o „řeckém městě“. Řecký jazyk mu nedělá problém: „*Většina mých vrstevníků řecky vůbec neumí, což je škoda. Já jsem se k tomu vedl sám už odmalička. Umím číst, psát, mluvit. Odborná slova asi úplně nevím...Například nevím, jak se řecky popíše třeba z čeho se skládá rostlina, ale to nevím ani česky (smích). Naučil jsem se řecky sám, a to hlavně tím, že jsem si stahoval anglické filmy s řeckými titulky. Dokonce i přízvuk mám úplně originál jen proto že jsem celé léto vždycky od mých pěti let byl v Řecku s bratřenci a lítali jsme po venku a oni český neumí.*“¹²⁵ Jak sám Nikos popisuje, je pravdou, že postupně generace ztrácí znalost jazyka, a to i přes to, že se dle mnohých autorů jedná o jeden z hlavních znaků dané menšiny či národa.

Tereza ani Monika oproti Nikosovi jazyk téměř neumí. Tereza na otázku, zda umí Řecky reaguje: „*Ne, jen porozumím kontextu, ale bohužel se vůbec nedomluví.*“¹²⁶

Monika je na tom s jazykem do jisté míry podobně jako Tereza: „*Ne, spíš neumím. Já jsem dřív jako malá něčemu i rozuměla, ale byly to opravdu základy. Teď už neumím téměř nic a mrzí mě to. Je škoda, že to u mě rodina nepodchytila jako u malé... to se vše učí lépe. Sama nevím, kdy se k tomu zase dostanu. Třeba někdy...*“¹²⁷

¹²³ Respondentka Petra, 37 let, elektronická komunikace.

¹²⁴ Respondent Stavros, 40 let, elektronická komunikace.

¹²⁵ Respondent Nikos, 25 let, elektronická komunikace.

¹²⁶ Respondentka Tereza, 29 let, elektronická komunikace.

¹²⁷ Respondentka Monika, 20 let, osobní rozhovor.

4.3.7 Vztahy k Řecku

Otázka směřující k vztahům Řeků u nás k jejich zemi původu, se zabývá jejich touhou navrácení se do této země a jejich vnímání Řecka jako takového. Autorka zohledňuje také stále trvající krizi, která částečně mohla ovlivnit odpovědi respondentů.

Dafne o řeckém návratu snila už jako malá, což bylo u řeckých dětí její generace běžným jevem. Jejich rodiče i výchova v nich vytvářela jakousi romantickou vizi jejich rodné země. Rodiče jí vyprávěli, jak měli domácí zvířata, jak tam byla krásná příroda a lidé. Ve skutečnosti se ale kromě krásné přírody místní potýkali také s velkou zaostalostí. Žádná elektřina, nemocnice, škola. Dafne ale stále svůj názor nezměnila: „*Vždycky jsem na Řecko myslela a jako malé děti jsme si v domovech s holkami povídaly o Řecku. Bavily jsme se o tom, jak je krásné a že je tam moře, které jsme vlastně nikdy neviděly. Zkrátka jsme snily. Pamatuji si, jak jsme četly báje. Ve škole jsme se učili zeměpis a řecké dějiny, což nám Řecko přiblížilo. Potom když jsem byla dospělá a vdala jsem se a založila jsem s manželem rodinu, tak jsme si říkali, že jsme už starý a že už nikam nepojedeme, a přitom nám bylo pouhých 37 let (smích). V dnešní době v tomto věku lidé teprve zakládají i rodinu. No zkrátka jsme to zvažovali, to ano.*“¹²⁸ Z výpovědi respondentky je vidět, jak jí i škola pomáhala formovat lásku k Řecku, což bylo také ostatně prvotním plánem „neodcizení se“, jak již bylo v práci zmíněno.

Evdokia v tom má naopak jasno. Svoji „českost“ nezapře a více jí vyhovuje česká společnost: „*Cítím se tu doma a nechtěla bych být v Řecku. Mám tam kamarádky na ostrovech a všechno, ale... já ne prostě. Já jsem spíš městský typ. Hodně mých známých se ale takhle odstěhovalo.*“ Dále se respondentka vyjadřuje i ke svým rodičům a jejich osudech při návratu: „*Moje maminka do Řecka zpátky nechtěla. Táta chtěl celý život zpátky a přání si splnil. Necítil se tady v Čechách jako doma. Stejně si ale myslím, že když se vrátil, tak se od těch většinových Řeků vymykal, ale byl spokojený. Maminka byla jiná tím, jak nebyla typická Řekyně. Dělal si svoje. Svou mentalitou, která někomu vyrážela dech (smích), ale pak se adaptovala do toho prostředí.*“¹²⁹

Despina také během svého života uvažovala o odstěhování se do Řecka, ale nakonec se rozhodla zůstat zde: „*Po ukončení VŠ studií jsem o tom vážně uvažovala, ale pak jsem se vdala za Čecha a rozhodla se natrvalo zůstat v ČR. Je pravda, že jsem se dlouho cítila*

¹²⁸ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

¹²⁹ Respondentka Evdokia, 67 let, osobní rozhovor.

rozdvojená, jednou nohou v Česku, druhou v Řecku. Přibližně ve 45 letech jsem se rozhodla vzít si českou příslušnost. Do té doby jsem zde žila jako cizinec s trvalým pobytem v ČR.“¹³⁰

Andreas se k otázce vyjadřuje poměrně stručně: „*Ne, nikdy. Nikdy mě to nenapadlo. Já se cítím doma tady. Možná na důchod...to člověk má různé myšlenky a přemýšlí o leccčem, ale jinak ne.*“¹³¹

Petru představa odstěhování se do Řecka velice láká. Sama již v Řecku rok pobývala na Krétě: „*Představa se odstěhovat do Řecka mě láká. V Řecku na Krétě jsem žila rok. Kdybych tenkrát nestudovala v Praze vysokou školu a nebylo pro mě prioritou ji dodělat, možná bych i zůstala. Pak, když přišla ekonomická krize, jsem byla ráda, že jsem v Čechách, ale potřebuji do Řecka alespoň každý rok jezdit. Možná se tam na čas i přestěhuji, až mi vyrostou děti.*“¹³²

Stavros si své přání splnil a do Řecka se skutečně odstěhoval. Sám popisuje, že to pro něj bylo dobré rozhodnutí. Na otázku, proč ho lákala představa odstěhovat se do Řecka sdělil: „*To by bylo na hodně úvah, ale zkrátka jsem v sobě nezapřel ty kořeny a pocit, že tam patřím.*“ Při rozvíjející otázce, zda by se někdy chtěl do Čech vrátit, odpověděl: „*No ten vnitřní boj mám každý den. Je to těžké. Nevíte zkrátka kam vlastně patříte.*“¹³³

Nikos, jak se sám prezentuje, je veliký vlastenec, a to i přesto, že se u jeho generace lze spíše setkat s úpadkem vazeb na zemi původu. Nikos je ve své věkové kategorii, dle jeho slov, výjimkou. Jeho pocit sounáležitosti s Řeckem je možné zpozorovat i z jedné reakce, kdy vyprávěl o svých cestách do Řecka: „*Vždycky, když přejeđu řecké hranice mám takový krásný hřejivý pocit na srdíčku ve smyslu konečně doma.*“ K otázce, zda se zvažuje odstěhovat do Řecka, odpověděl: „*Mám nějaké svoje cíle a když je do 28 let nesplním, stěhuju se.*“¹³⁴

Tereza to má spíše naopak. Ta ve své výpovědi popisuje, že tak silné vazby přímo na Řecko nepocítuje: „*Neláká mě ta představa vyloženě kvůli Řecku jako takovému, ale kdo by si nepřál domek u moře? Pro mě osobně by to ale nemuselo být přímo Řecko. Kulturní vztah tolik nemám.*“¹³⁵

¹³⁰ Respondentka Despina, 65 let, elektronická komunikace.

¹³¹ Respondent Andreas, 52 let, osobní rozhovor.

¹³² Respondentka Petra, 37 let, elektronická komunikace.

¹³³ Respondent Stavros, 40 let, elektronická komunikace.

¹³⁴ Respondent Nikos, 25 let, elektronická komunikace.

¹³⁵ Respondentka Tereza, 29 let, elektronická komunikace.

Monika jisté vazby má, ale naopak se její překážkou stává hlavně jazyk, ale také řecká ekonomická krize: „*Já mám Řecko ráda, ale tolik nelpím na té představě tam bydlet. Vždy, když jsem byla u své tety, tak se mi tam moc líbilo, ale nevím, také s jazykem mám problém. Ve škole se učím jiné jazyky a na řečtinu mi nezbyvá čas a základ mám téměř nulový. Navíc ještě ta ekonomická krize.*“¹³⁶

4.3.8 Řecké komunity

Řecké komunity se vyskytují v Praze, Brně, Ostravě, Jeseníku, Krnově, Třinci, Karvině, Šumperku, Vrbnu pod Pradědem, Havířově a Bohumíně. Menší komunity se vyskytují také v Jablonci nad Nisou, Liberci, Hradci Králové, Jihlavě, Vyškově, Olomouci, Strážnici, Znojmě a Mikulově. Jak je možné vidět, řecké komunity mají poměrně rozmanité zastoupení napříč republikou.

Na kulturní činnosti se podílejí „řecké obce“. K nejvýznamnějším kulturním oslavám patří Řecký festival v Krnově a Řecké dny v Brně. Co všechny řecké obce spojuje, jsou oslavy svátku Řecké republiky 25. března a 28. října, ukončený řeckou lidovou zábavou s hudbou a tancem. K významným dlouhodobým projektům patří Řecké kulturní, vzdělávací a společenské centrum v Brně a Ochrana práv řecké menšiny žijící na území České republiky.¹³⁷

Dafne do řeckých komunit už nedochází od té doby, co jí zemřel manžel: „*Manžel byl ten více společenský. Já už tam sama ani docházet nechci, ale dřív jsme chodili, to ano. Moje kamarádky stále chodí a říkají ať jdu s nimi, ale já jsem se nějak odcizila. Třeba ale někdy začnu.*“¹³⁸ Odloučení od řeckých komunit nastalo i v případě respondentky Evdokie. Ta v rozhovoru popisuje, že poté, co ji odjela velká část přátel zpátky do Řecka, tak do komunit příliš nechodí: „*Postupně se mi přetrhaly vazby na ty známé, co se tenkrát vraceli do Řecka. Maminka mi to ale vyčítala, že jsem se trhla, že se tolik už nesházím s řeckou komunitou. Vysvětlovala jsem jí, že jsem měla spoustu jiné práce a na navazování nových vztahů jsem se necítila. Mě to ani nenapadlo jít se znovu seznamovat. Já moc na ty komunity nejsem abych pravdu řekla. Já jsem taková individualistka...jsem přátelská a mám řecký temperament, ale já už teď na ty organizované sešlosti nejsem.*“ Později ještě

¹³⁶ Respondentka Monika, 20 let, osobní rozhovor.

¹³⁷ Národnostní menšiny: Řecká národnostní menšina. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/>.

¹³⁸ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

v průběhu rozhovoru dodává: „*V řeckých komunitách jsou zábavy, festivaly... Tam je vždy naděje, že někoho z těch starých známých potkám. Po nich se mi stýská... mám na ně hezké vzpomínky z mládí.*“¹³⁹ Dále pak podotýká, že už nemá ale tolik času jako dřív. Zároveň je nutné také zmínit, že respondentka vyrostla v Kopřivnici, ale nyní žije v Praze, což jí z časového hlediska komplikuje dojíždět do komunit jí blízkých.

Další respondentka, Despina je naopak v komunitách stále aktivní: „*Setkáváme se velmi často, pořádáme řecké večery a slavnosti u příležitosti řeckých státních i jiných svátků, pořádáme programy pro děti z řecko-českých rodin apod. Pravidelně se scházíme s řeckými přítelkyněmi z mládí.*“¹⁴⁰

Andreas se s jinými Řeky, krom své rodiny, téměř nestýká: „*Já do řeckých komunit nedocházím. Není to pro mě. Já mám české kamarády a s těmi někam jdu, ale tyhle sešlosti... to není pro mě. Kromě jednoho řeckého kamaráda a rodiny se s nikým z Řecka nestýkám.*“¹⁴¹

Naopak Petra má ke komunitám poměrně blízko hlavně kvůli jazyku, jehož výuku mnoho řeckých komunit nabízí a kam docházela i respondentka. Zároveň ale uvádí, že nedochází už pravidelně jako dříve: „*Ano ale nepravidelně. Vloni jsem ještě chodila na řečtinu, takže to bylo pravidelnější... Nyní mám 6 měsíční miminko, takže mám pauzu.*“¹⁴²

Respondenta Stavrose se autorka na otázku komunit neptala, vzhledem k tomu, že již nežije v České republice.

Tereza uvedla, že se kromě rodiny už s žádnými Řeky příliš nestýká a do komunit nedochází. Nikos, který má k Řecku nejbližší z této generace naopak ano: „*Jsem od 5 let členem řeckého tanečního souboru. Tancuju pontské tance*¹⁴³.“ Zároveň uvádí, že vystupuje na různých řeckých slavnostech.

Monika nikdy na žádné řecké slavnosti ani nebyla: „*Já se přiznám, že jsem ještě na žádné nebyla. Moje rodina na tohle sdružování se úplně není a sama se tam necítím jít, ale věřím, že je to určitě zajímavý. Vím, že tenkrát rodinný známí chodili a říkali, ať se přidáme, ale nikdy k tomu nějak nedošlo.*“¹⁴⁴

¹³⁹ Respondentka Evdokie, 67 let, osobní rozhovor.

¹⁴⁰ Respondentka Despina, 65 let, elektronická komunikace.

¹⁴¹ Respondent Andreas, 52 let, osobní rozhovor.

¹⁴² Respondentka Petra, 37 let, elektronická komunikace.

¹⁴³ Oblast Pontu byla zmíněna již dříve ve výpovědi respondentky Dafne o původu její rodiny. Pontští Řekové jsou etničtí Řekové z kraje Pontos, který se nachází v dnešním východním Turecku. Jejich folklór se vyznačuje keltským vlivem, který se promítá v tanci i hudbě. Tradiční pontské mužské kroje sestávají z turbanu, černé košile a kalhot a nábojnicového opasku, ženy mají orientální kroj s třpytivým zdobením.

¹⁴⁴ Respondentka Monika, 20 let, osobní rozhovor.

4.3.9 Otázka identity a kulturní rozdíly

V rámci této kapitoly byly respondentům položeny dvě otázky. První, zda se cítí být Čechem či Řekem a druhá, jaké výrazné kulturní rozdíly vnímají mezi oběma národy.

Dafne, ačkoliv v kapitole „Vztahy k Řecku“ popisuje téměř celoživotní idylickou představu Řecka a její touhu v minulosti se do Řecka vrátit, v této otázce identity není tak přesvědčená: *„Já se cítím jako Řekyně, ale zkrátka svoje češství nemůžu zapřít. Pokaždé, když odejdu na delší dobu do Řecka se mi pak po Česku stýská... Člověk tak furt tady nadává na politiku a tak podobně, ale doopravdy to je zkrátka jeho domov a je tu rád. Já tady zkrátka vyrostla, a kromě mé řecké maminky a částečně i táty, který s námi potom nežil, mě vychovávaly české učitelky a vlastně i kamarádky.“*¹⁴⁵

Evdokia má podobný přístup, ale opačně, než Dafne: *„Já se cítím víc jako Češka. Cítím se tak. Žiju tady celý život. Neodpáříte si svoji řeckou část... mám mentalitu, kterou neodpáru a stejně tak výchovu. My jsme taková směs. Vidím to na dětech i vnoučatech. A co mi teda z řecké výchovy zbylo, je to, jak jsem sociální. Já nikdy nebyla komunistka, to už jsem říkala a nikdy bych komunisty nevolila a ani zdejší sociální demokraty, ale nicméně nezapru sociální citění, které mám vypěstované... to pomáhání lidem. Když jedu navštívit maminku do nemocnice, zpívám v nemocnici jiným lidem, krmím je tam a tak dále. Češi jsou takoví víc uzavření. To jsou ty jižní země. Jako Řekové mají taky negativa. Jsou to taky pomlouvači a nemají jen dobré vlastnosti, ale jsou takoví čitelnější v té zlobě a závisti. Neumějí se přetvařovat, protože člověk to na nich vidí. Na severu ještě obzvlášť, tam je drsněj život... to jsou povahy.“*¹⁴⁶

Despina si je odpovědí poměrně jistá: *„Řekyní, asi vliv výchovy, časté pobyty v Řecku a častý kontakt s Řeky“* K rozdílu pak podotýká: *„Rozdíly vnímám, a to především v osobnostním zaměření, mentalitě, životním poslání a tak dále. Řekové jsou přátelštější, komunikativnější, otevřenější, optimističtější, berou mnohé věci i životní události více s nadhledem.“*¹⁴⁷

Andreas v rozhovoru zmiňuje, že vazby na Řeky měl naposledy v dětství, ale později se postupně odcizil: *„Když jsem chodil na základní školu, tak jsem už žádné Řeky v mém věku a bydlišti neznal.“* Na otázku, jak se cítí odpověděl: *„Já se cítím jako Čech, protože, jak jsem říkal, žiju tady celý život a s Řeky mám víceméně společnou jen rodinu a odlišný*

¹⁴⁵ Respondentka Dafne, 76 let, osobní rozhovor.

¹⁴⁶ Respondentka Evdokia, 67 let, osobní rozhovor.

¹⁴⁷ Respondentka Despina, 65 let, elektronická komunikace.

vzhled. Jinak jsem byl většinu života obklopený Čechy a ne Řeky.“ Na téma rozdílů podotýkal: „Češi jsou takoví zodpovědnější, ale Řekové jsou veselejší a společenštější. Mají rádi sdružování se a zábavy. Já mám radši Čechy, ale to je zkrátka tím, že Řeky už skoro, kromě rodiny, žádné neznám. Navíc další věcí je, že dokážu vlastně posoudit Řeky tady v ČR, ale Řekové v Řecku můžou být jiní, kdo ví.“¹⁴⁸

Petra uvádí, že se cítí spíše Řekyní a hlavní rozdíly, která vnímá: „Češi jsou systematici. Mezi jejich negativní vlastnosti řadím, že jsou uzavření, podezíraví, s chladným srdcem, nedůvěřiví k ostatním a zalezlí doma. Řekové mají pozitiva v tom, že si vzájemně pomáhají, jsou srdeční, extrovertní, dokáží si užívat život naplno. Jejich negativum je podle mě, že jsou namyšlení a mnohdy povrchní. Jo a dokáží se také přetvařovat.“¹⁴⁹

Stavros se vrací k tomu, co už v průběhu rozhovoru řekl: „Je těžké si vybrat, jestli jsem Čech nebo Řek, ale prostě řeknu to takhle: „dvě kultury – dvě vlasti – dvakrát cizinec.““ K rozdílům mezi Čechy a Řeky se nejvíce vyjadřoval k povaze Řeků, a to pouze kladně: „Řekové mají lepší rodinné vztahy, respekt ke starší generaci, k babičce, dědovi... Jsou taky více lidští a ochotní.“ Při doplňující otázce tazatelky, zda ale je přece jen něco, co mu z Čech chybí, odpověděl: „Ano, rodiče, brácha a kamarádi z dětství se kterými jsem vyrůstal. V Česku lepší nevím, co by mohlo být. Ani kafe tam neumí udělat a k zákazníkům v obchodech, restauracích, kavárnách se chovají hrozně, jako kdyby je člověk obtěžoval. Strašný!“¹⁵⁰ Na výpovědi Stavros je téměř hmatatelné, že je vlastenecký a na ČR téměř zanevřel. Ani přes rozvíjející otázky tazatelky na svou rodnou zemi nenašel hezkého slova.

Tereza poukazuje právě na nacionalismus a patriotismus, který je u Řeků velice významný, jak bylo zřetelné z výpovědi předchozího respondenta: „Řekové jsou daleko větší patrioti a nacionalisti. Moje stanovisko je k tomu neutrální, protože zároveň ten patriotismus k žádné zemi v sobě necítím a vyhovuje mi to, ale na druhou stranu Češi projevují zájem o svou vlast naprosto minimálně, a to se pojí i s minimální odpovědností k ní. Takže za mě bych hledala kompromis někde uprostřed. Řekové jsou také daleko temperamentnější, hlučnější, upovídanejší a srdečnější. To je v pořádku do té doby, než jsou tak hluční, že už jeden druhého vůbec neslyší. Češi, alespoň ty kolem mě, jsou zase na rozdíl od Řeků daleko pracovitější.“ V rozhovoru dodává, že se cítí více jako Češka.

¹⁴⁸ Respondent Andreas, 52 let, osobní rozhovor.

¹⁴⁹ Respondentka Petra, 37 let, elektronická komunikace.

¹⁵⁰ Respondent Stavros, 40 let, elektronická komunikace.

Nikos se cítí jako Řek a jako rozdíl uvádí hlavně negativní povahu Čechů: „*Řekové jsou prostě úplně jiní než Češi, a to ve všem. To je vše, co bych k tomu řekl. Myslím tím skoro ve všem. Češi jsou nevděční závistiví nepřející popíječi piva a vína. Úplně všichni ve třídě, když v Řecku začala krize mi furt předhazovali, jak můj děda bral 2000 euro důchod a různé příplatky. Přitom děda měl důchod 550 euro a půl roku mu tenkrát ani nedošel.*“¹⁵¹ I zde, jako v případě respondenta Stavros, je vidět velká nevraživost k většinovému obyvatelstvu, což plyne z velkého řeckého patriotismu. Pouze tito dva respondenti, kteří se identitou hlásí striktně k jedné straně, mají zároveň nejkritičtější pohled na většinové Čechy.

Respondentka Monika není o své identitě úplně rozhodnutá: „*Měla bych říct, že se cítím více jako Češka a asi to tak je, ale zároveň je ve mně malá část, která si přeje najít nějaké ty kořeny a poznat víc Řecko. Už kvůli rodině, kterou tam jezdívám navštěvovat. Nějaký ten pocit tam zkrátka je.*“ K rozdílům se ale není schopna úplně za sebe vyjádřit: „*Rozdíl, no, já Řeky moc osobně kromě rodiny neznám, takže já spíš tak co jsem zpozorovala v Řecku, že jsou všichni milí, usměvaví a temperamentní. Zároveň mají někdy až moc velkou národní hrdost, což je pro Čecha téměř nepochopitelný. Nelíbí se mi na nich možná to, že se umí přetvařovat, ale to možná jen naši známí, nevím.*“¹⁵²

V této kapitole je možné spatřit také kontrasty. U české povahy se respondenti příliš nevyjádřili. Zároveň je u dvou respondentů patrná zášť vůči české společnosti, která může vyplývat z velkého patriotismu a špatných vzpomínek.

¹⁵¹ Respondent Nikos, 25 let, elektronická komunikace.

¹⁵² Respondentka Monika, 20 let, osobní rozhovor.

5. Výsledky

Otázka identity zůstává pro Řeky stále otevřená. Nelze z proběhnutých rozhovorů říci, zda se cítí spíše jako Řekové či Češi. Fakticky se jedná o čtyři respondenty, kteří uvedli, že se cítí více jako Češi. Další čtyři jako Řekové a jeden respondent je nerozhodný a stále balancuje mezi oběma identitami.

V odpovědích respondentů je vidět výrazná diferenciaci. Tyto rozdíly mohou plynout z několika faktorů. Jedním z těchto faktorů může být výchova. Při výchově můžeme rozlišovat rodiny jenom řecké, či smíšené. Je pravděpodobnější, že v rodinách pouze řeckých budou respondenti svoji identitu volit ve prospěch rodiny. Pokud bude rodina smíšená, tak je na respondentovi, ke které skupině má blíže. Spíše se ale předpokládá, že když vyrůstá v českém prostředí, přikloní se k této variantě. Zároveň také záleží na komunikaci v rodině a předávání „rodinné tradice“. V rozhovorech je možné u mladších respondentů vidět, že znají jen útržky z životů jejich předků, a přesto se v některých objevuje výrazná národní hrdost a cítění, ačkoliv v Řecku nikdy nežili a ani neví o jeho novodobé historii. Kromě toho je nutné také zmínit místo narození dotazovaných. Ve městech, kde jsou početné řecké komunity, budou mít tyto respondenti blíže spíše k řecké identitě než respondenti z měst, kde je roztržitost Řeků větší. Pro velká města je typická určitá anonymita, která se promítá i do řecké otázky. Ačkoliv i ve velkých městech komunity jsou, všichni se zde neznají, a proto někteří do komunit nedochází. Dalším faktorem jsou také špatné vzpomínky na dětství a z toho plynoucí nevráživost vůči Čechům. Celkově se ale dá říci, že respondentům se v Čechách líbilo a líbí. U respondentky, která se v Řecku narodila a pro její rodinu Československo představovalo výrazné zlepšení životní úrovně, ale ani respondentky narozené v Čechách si na život zde nestěžují.

Otázka jazyka je poměrně nejasná a z kvalitativního hlediska záleží také na mnoha faktorech. Nejstarší respondentky, které měly k Řecku nejbližší, jazyk ovládají od dětství. Později se objevují smíšené sňatky a rodiny tak hovoří oběma jazyky, přičemž většinově převládá spíše český jazyk. Záleží na rodině a jejich národním cítění, zda se rozhodnou svým dětem odmala předávat jazyk, či nikoliv. Celkově ale jazyk neovládají tři respondenti, a to zároveň ti, kteří mají blíže k české kultuře. To se dá interpretovat právě malou soustředěností se na předávání řeckého odkazu. Dva respondenti tak uvádí, že se jazyk učili spíše sami, a to buď docházením na výuku jazyka či samostatně. Ve výsledcích vyšlo, že 5 respondentů hovoří plyně a jedna respondentka se v jazyce vzdělává sama a hovoří částečně.

Vztahy k Řecku, které respondenti popisují, jsou také poměrně roztržité. Otázka, zda by případně uvažovali o odstěhování se do rodné země jejich předků je zodpovádána různě. Fakticky se jedná o čtyři respondenty, kteří vypovídají, že je představa života v Řecku už neláká, či nikdy nelákala. Svoje důvody mají rozmanité. Všichni se cítí spíše jako Češi a tím je tato otázka srozumitelnější. Někdo přímo uvádí, že kulturní vztahy k Řecku tak silné nemá, aby uvažoval nad odstěhováním se. Ostatní dotazovaní uvedli mnoho důvodů, či období jejich života, kdy nad cestou do Řecka vážně uvažovali. Jedním důvodem je předávání řecké identity, která je u některých respondentů výrazná. Další důvody mohou být různé. Někoho láká krajina a podobně smýšlející lidé, někdo si vyzkoušel v Řecku žít a toto období se mu líbilo. Někdo se dokonce odstěhoval, ale dodnes váhá, zda se nevrátit. Pro někoho je problémem právě jazyková bariéra, či navazování vztahů s Čechy.

Otázka identity, kdy se k ní měli vyjádřit sami respondenti dopadla nerozhodně. Překvapující byla respondentka Evdokia, která ačkoliv je generačně nejbližší prvním Řekům v Československu, si sama přijde spíše jako Češka, a to i přesto, že ovládá jazyk a má v Řecku vnuky. Dá se říci, že další tři respondenti, kteří odpověděli takto, mají k řecké identitě daleko i co se týče jejich předchozích odpovědí. Jisté povědomí o historických událostech mají, ale ovšem žádné svátky či tradice nedodržují, jazyk téměř již neumí a v komunitách se nescházejí. Další respondenti to mají právě naopak. Tito respondenti navštěvují či navštěvovali řecké komunity, vaří řecká jídla, lákala je představa bydlení v Řecku a částečně dodržují či dodržovali nějaké zvyky. Jeden respondent zůstává nerozhodný, a to i přesto, že již několik let žije v Athénách.

Výzkum tedy získal rozmanité odpovědi, které ale vypovídají o nejisté identitě Řeků. Kromě primárních výsledků souvisejících s předmětem práce vyšly také najevo nové otázky, například tabuizované téma řecké občanské války či otázka rasismu v 60.–80. letech v Československu.

6. Závěr

Pokud se v českém prostředí hovoří o migraci, každého napadne emigrace Čechů do zahraničí, spojená v moderní historii spíše s obdobím 2. světové války či komunistickým režimem v Československu. Od Únorového převratu 1948, až po Sametovou revoluci v 1989, se dle odhadů zemi rozhodlo opustit až půl milionu lidí.¹⁵³ Málokdo si ovšem uvědomí, že zde byl někdo, kdo právě naopak do komunistického Československa směřoval, a země se tak stala jeho cílovou destinací, i když z počátku pouze dočasně.

V teoretické části práce se autorka zabývá historickým aspektem událostí. Začátek popisuje situaci v Řecku v období 2. světové války, ve které lze spatřovat příčiny pozdější řecké občanské války. Kapitola seznamuje čtenáře s nelehkým osudem řeckých obyvatel, kteří žili v oblastech neustálých bojů. Tyto boje neskončily 2. světovou válkou, jak se očekávalo, ale pokračovaly v další následující občanské válce. Následující kapitola zmiňuje její příčiny, začátek, průběh a závěr. Řecká občanská válka zapříčinila odchod až 100 tisíců lidí ze severních oblastí Řecka ovládaných komunisty. Tito „uprchlíci“ putují do okolních socialistických zemí, včetně Československa. Dále je zde popisován samotný průběh migrace, tedy od nařízení evakuace dětí v roce 1948, až po ukončení emigrace dospělých roku 1950. V této části práce byla tematicky zařazena otázka poválečné situace v Řecku a jeho vnitropolitický vliv na Řeky v emigraci. Obzvláště nástup vojenské diktatury roku 1967, který zpočátku úplně zhatil všechny naděje Řeků na repatriaci do jejich rodné země. Po jejím pádu roku 1974 a později v 80. letech s nástupem socialistické strany PASOK se mohli konečně řečtí emigranti vrátit do Řecka už bez výraznějších obtíží.

Ve vlastní práci proběhly dva výzkumy. Prvním bylo dotazníkové šetření, které sloužilo k odhalení informovanosti Čechů, konkrétně zda mají povědomí o menšině, která se v Československu vyskytuje již od roku 1948 dodnes. Tento výzkum byl vytvořen před samotným výzkumem, aby odhalil, do jaké míry je téma takto rozsáhlé migrace známé v českém prostředí, obzvláště v době, kdy je právě otázka emigrantů intenzivně diskutovaným tématem. Dotazníkové šetření odhalilo nízkou informovanost Čechů o této události a v českých moderních dějinách nemá přílišné zastoupení, ačkoliv si z pohledu témat migrace či komunismu zaslouží svou pozornost.

Hlavním výzkumem práce byly rozhovory s respondenty týkajícími se jejich minulých a současných životů. Jak již bylo zmíněno v metodologii i v kapitole týkající se

¹⁵³ TVRDÍKOVÁ, Michaela. *Proměny československé emigrace v letech 1948–1989*. 2007, s. 5.

rozhovorů, respondenti byli zastoupeni různými věkovými kategoriemi. Nejprve se vždy vyjadřovali k daným okruhům témat nejstarší respondenti, narození ve 40.–50. letech. Následovaly další generace, narozené v 60.–80. letech, a dále nejmladší respondenti narození v období 90. let.

Hlavní otázkou výzkumu bylo předávání identity, tedy jak si Řekové v Čechách předávají identitu v průběhu let dodnes a jak se cítí v ČR. K odhalení této skutečnosti, kromě otázky samotné, sloužily také další okruhy otázek související s historickými událostmi, vlastními vzpomínkami a řeckou kulturou. Autorka skrze odpovědi respondentů na jednotlivá témata, vymezené v cíli práce, sledovala, jak moc jsou informováni o historii svých rodin, jaké postoje zaujímají, k jakému národu mají blíže atd.

Práce tak podkryla stále nevyřešenou identitu „českých“ Řeků. Zatímco u nejstarší generace je spíše očekáváno větší vlastenectví, i zde se lze setkat s výjimkou jedné respondentky, která má dle jejích slov blíže k Čechům. Dokonce i respondent, který již 14 let žije v Athénách, stále váhá, k jaké identitě se má přiklonit, a to i přesto, že se víckrát ve svých odpovědích vymezuje negativně vůči Čechům. Naopak respondent z nejmladší sledované skupiny, narozený v 90. letech a původem z Krnova, je velký řecký vlastenec, ačkoliv nemá téměř žádné povědomí o historických kontextech souvisejících s výskytem jeho rodiny v Čechách, ani politické situaci v tehdejší Řecku. V otázce identity tak hraje roli několik faktorů, a to kromě individuality každého člověka také výchova, vzpomínky na dětství, politická situace, udržování vztahů v rámci řeckých komunit, endogamie či exogamie v rodině, znalost obou jazyků a mnoho dalších. Dle odpovědí respondentů přímo na otázku, jak se cítí, jsou odpovědi vyrovnané a jeden respondent stále neví a cítí se rozpolcený v negativním smyslu.

Problematika migrace byla a je důležité téma. V dnešní době dostává termín „migrace“ spíše negativní nálepku a je zapomínáno na pozitiva. Například v případě řeckých migrantů je ČR či tehdejší Československo stále v jejich vzpomínkách, ačkoliv zde již nežijí. *„Evakuace zachránila spoustu dětí. Měly hlad, bídu... Všechno bylo rozbombardované. Prostě padaly bomby a bombě je jedno, jestli padá na školu nebo nemocnici. Já osobně nepřeju abychom znovu zažili válku a musíme k tomu vést i naše děti. Válka by byla už jiná a horší, než jsme zažili my. My jsme se měli všude dobře. Můžu poděkovat Polákům, Čechům,*

*Srbům, že o nás tak pečovali. Hladoví jsme nebyli, oblečení jsme byli, všechno jsme měli...
Co jsme chtěli to jsme měli.*¹⁵⁴

Téma této práce je pro jednoho výzkumníka velice rozsáhlé a bylo by možné se jím zabývat z různých hledisek dále v diplomové či dizertační práci. Pro odhalení řecké identity v ČR by byl nutný rozsáhlejší výzkum, který by se případně zabýval výpověďmi několika řeckých rodin z různých oblastí ČR, které by byly následně analyzovány a vyhodnoceny. Důraz by byl kladen na rodinnou paměť a její vliv na řecké vnímání identit.

¹⁵⁴ Úryvek z paměti již zesnulého pana Iliase († 2017), jehož sepsanou vzpomínku do této práce poskytl jeho syn.

7. Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje:

1. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-718-4141-2.
2. DOSTÁLOVÁ, Růžena, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. *Řecko*. Praha: Libri, 2002. Stručná historie států. ISBN 80-727-7110-8.
3. ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.
4. HRADEČNÝ, Pavel, Růžena DOSTÁLOVÁ, Věra HROCHOVÁ, Pavel OLIVA a Vladimír VAVŘÍNEK. *Dějiny Řecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. Dějiny států. ISBN 80-7106-192-1.
5. KOKAISL, Petr. *Etnické minority v Evropě*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014, s. 5. ISBN 978-80-213-2524-1.
6. KONSTANTINOS, Tsivos. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*. Praha, 2012. ISBN 978-80-7363-439-1. Dizertace. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.
7. KRÁLOVÁ, Kateřina a Konstantinos TSIVOS. *Vyschly nám slzy: řečtí uprchlíci v Československu*. Praha: Dokořán, 2012. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-416-2.
8. LATOURETTE, Kenneth Scott. *Christianity in a Revolutionary Age, II: The Nineteenth Century in Europe: The Protestant and Eastern Churches*. Harper & Brothers, 1959.
9. PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0607-9.
10. MAJEROVÁ, Věra a Emerich MAJER. *Kvalitativní metody v sociologii venkova a zemědělství. Kvalitativní výzkum v sociologii venkova a zemědělství*. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta ve vydavatelství Credit, 2006, s. 26-28. ISBN 80-213-0507-x.
11. MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. ISBN 978-80-7204-560-0.
12. TVRDÍKOVÁ, Michaela. *Proměny československé emigrace v letech 1948–1989*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce PhDr. Libor Vykoupil, Ph.D.

13. VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011. ISBN 978-80-7285-145-4.
14. WEITHMANN, Michael. *Balkán: 2000 let mezi Východem a Západem*. *Balkán: 2000 let mezi Východem a Západem*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 336-338. ISBN 80-7021-199-7.

Internetové zdroje:

1. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Analýza: Národnostní struktura obyvatel* [online]. In: 2014, [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>
2. Informace k novému zákonu o státním občanství ČR: Informace k zákonu č. 186/2013 Sb. Ministerstvo vnitra České Republiky [online]. [cit. 2019-02-03]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-novemu-zakonu-o-statnim-obcanstvi-cr.aspx>
3. Národnostní menšiny: Řecká národnostní menšina. *Vláda České Republiky* [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/>
4. Religion is key part of identity for most Greeks. *Ekathimerini* [online]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <http://www.ekathimerini.com/234129/article/ekathimerini/news/religion-is-key-part-of-identity-for-most-greeks>
5. Slovníček pojmů: Slovníček základních pojmů z oblasti migrace. *Ministerstvo vnitra České Republiky* [online]. [cit. 2019-01-18]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>
6. TSIVOS, Kostas. Krize vyhání mladé Řeky z domova. *Právo* [online]. 20. 9. 2018 [cit. 2019-02-13]. Dostupné z: http://www.academia.edu/37658819/Krize_vyh%C3%A1n%C3%AD_mlad%C3%A9_%C5%98eky_z_domova_-_Pr%C3%A1vo_20._9._2018
7. Map of the 1941-1944 Axis Occupation of Greece. In: *Wikipedia* [online]. 20 March 2008 [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Greek_Resistance#/media/File:Triple_Occupation_of_Greece.png
8. Map showing the distribution of Refugees from Greece after the Greek Civil War in Eastern Europe. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Refugees_of_the_Greek_Civil_War#/media/File:Dec_a_begalciacrosseurope.png.

8. Přílohy

Příloha 1 – Fotografie respondentky Dafne; děti v dětském domově v Unčíně s řeckým učitelem hudby; rok 1951

Příloha 2 – Fotografie respondentky Dafne; 5. třída ZŠ v Unčíně; rok 1953

Příloha 3 – Fotografie respondentky Dafne; 7. třída ZŠ v Loučné nad Desnou; ročník 1956

Příloha 4 – Fotografie respondentky Dafne; Dětský domov Unčín; Maminka respondentky s dětmi.

V příloze č. 4 je maminka respondentky s dětmi, které má na starost jako vychovatelka. Tyto společné fotografie posílala rodičům dětí, kteří byli v emigraci v jiné zemi.

Příloha 5 – Fotografie respondenta Andrease; na fotografii jeho tatínek se sestřenicí v dětském domově v Chrastavě; odhadovaný rok 1955